LÄROBOK

ALLMÄN STATISTIK

af

R. A. RENVALL.

Andra omarbetade upplagan.

Helsingfors,

Finska Litteratursällskapets tryckeri, 1866.

Innehåll:

1. Storbritannien och Irland . . . . . pag. 1.
2. Frankrike . . . . . „ 15.
3. Tyska Statsförbundet . . . . . „ 26.
4. Preussen . . . . . „ 36.
5. Österrike . . . . . „ 43.
6. Ryssland . . . . . „ 51.
7. Sverige och Norrige . . . . . „ 59.

I. II. Tabeller öfver Europas stater . . . . „ 74, 77.

III. Tabell öfver verldsdelarne . . . . . „ 78.

1. Storbritannien och Irland.

A) Landet.

Det Brittiska rikets areal *) och folkmängd utgör enligt sednaste uppgifter:

	Geogr. qu.mil.	Innevånare år 1861.	Innev. pa qu.m.
England	2,743.	20,066,000.	7,315.
Skottland	1,408.	3,062,000.	2,174.
Irland	1,529.	5,799,000.	3,793.
Små öar och biländer	16.	143,000.	8,937.
I. Besittningar i Europa . .	5,696.	29,070,000.	5,121.
II. Besittningar utom Europa	202,234.	145,000,000.	—
Hela riket	207,930.	174,070,000.	—

Naturlig beskaffenhet. Det egentliga England bildar en vågformig slätt, som småningom höjer sig från Ö. till W. Undantag göra dock Wales och Cornwallis, som äro bergländer. Skottland är öfvervägande bergland, med undantag af syd-

*) Här upptagas för öfversigtens skull äfven besittningarne i fremmande verdsdelar, ehuru den följande framställningen hufvudsakligen gäller blott Europa.

liga delen, Irland är lågland. Af rikets areal beräknas 54,5% utgöra lågland, 45,5% bergland. Jordmånen är i allmänhet fruktbar, med undantag af de nämnda bergstrakterna; fyra femtedelar af landet anses vara odlingsbara och fem åttondelar äro redan odlade. Anmärkningsvärdt är, att blott en mindre del af den odlade jorden utgöres af åker (i England 34% af arealen, i Skottland 12%, i Irland 27%), men deremot större delen af ängsmark. Detta förhållande utvisar, att man vid boskapsskötseln fäster en öfvervägande vigt. — Ovanligt stor är bristen på skogar, ty då andra stater vanligen hafva en fjerde eller femtedel af sin yta skogbetäckt, är detta i England fallet med knappt en hundradedel. I sitt inre gömmer dock landet outtömliga lager af stenkol, som mer än tillräckligt ersätta bristen på skogsprodukter.

Englands *kommunikationer* äro af naturen i hög grad underlättade. Sjökusten utgör en sträcka af 930 geogr. mil (1 mil på 6 qu.mil af arealen), den längsta något land i Europa eger. En mängd små men segelbara floder flyta åt alla de omgifvande hafven och sammanbindas genom talrika kanaler (640 mil). Jernvägar genomkorsa landet i alla rigtningar, till en längd af 2,678 mil. Ett så fullständigt jernvägsnät som England har intet land i verlden, utom Belgien; i det förra belöpa sig 0,47, i det sednare 0,55, i Tyskland 0,23, i Frankrike blott 0,17 mil jernväg på hvarje quadratmil af arealen.

Klimatet är fuktigt, blidt och ombytligt, men

likväl icke osundt, emedan ytterligheterna af köld och värme sällan förekomma. Skottland har en renare och kallare luft än England och Irland. Medeltemperaturen för året är i Penzance (Cornwallis) + 11,2°, i London + 9,8°, i Dublin + 9,5°, i Edinburg + 8,4°. I Irland och vestra delen af England utgör den årliga nederbörden 35 tum, i den östra delen 25 tum. Regndagar äro 152 om året.

Den *administrativa indelningen* är fortfarande densamma, som redan under Alfred den stores tid infördes, ehuru i sednare tid något jemkad efter förändrade förhållanden. England indelas i 52 grefskaper *(shires* l. *counties)*, Skottland i 33 *shires* och 2 *stewartrys*, Irland i 4 provinser, hvilka åter sönderfalla i 35 *counties*. Till omfång och folkrikhet äro de så olika att grefskaperna *Middlesex* (med staden London), *Lancaster* (med städerna Liverpool och Manchester) samt *York* hvardera hafva mellan två och tre millioner innevånare, medan *Kinross* och *Peebles* (i Södra Skottland) hafva blott 8 à 11 tusen. Grefskaperna delas i ett större eller mindre antal *hundreds* (hundraden), *parishes* (socknar) och kommuner.

B) Innevånare.

Storbritanniens innevånare leda sin härkomst från tvenne skilda folkstammar: den *Celtiska* (Kymrerne i Wales, Högskottarne och Irerne) och den *Germaniska* (de egentliga Engelsmän-

nen och innevånarne i Skottska låglandet). Ännu i denna dag äro dessa stammar fullkomligt skilda både till karakter och folklynne. Den förra utgör 34%, den sednare 65% af hela rikets befolkning. Återstoden består af judar, zigenare och fremlingar.

Folkökning. Under åren 1851—1860 har Englands folkmängd ökats med 1,2% årligen, Skottlands med 0,59%, men Irlands deremot *minskats* genom utvandring till Amerika och Australien med 1,2% årligen, så att hela rikets folkökning under denna period i årligt medeltal uppgick till blott 0,59%. Emigrationen utgjorde under samma tidrymd 2,287,000, hvaraf mera än hälften Irländare. Grunden till detta ogynnsamma resultat bör sökas i den fattigdom, lidande och förtryck, som varit rådande i Irland och derstädes framkallat en ständig jäsning. Detta, jemte den skarpa motsatsen emellan rikedom och elände, som åtföljer det högt drifna fabriksväsendet, utgör skuggsidan af det fria och mäktiga Engelska samhället.

Den åkerbrukande befolkningen utgör 32%, den industriella 46% och öfrige klasser 22%. Ungefär hälften är bosatt i städerna, andra hälften på landet. En iakttagelse, som blifvit gjord både i England och åtskilliga andra länder, är att befolkningen hopar sig starkt i manufaktur- och fabriksorter, men aftager i de åkerbrukande.

Religion. I England och Irland är den reformerta Episkopalkyrkan statsreligion, ehuru 85% af det sednare landets innevånare utgöres af ka-

tholiker; Presbyterianismen är Skottlands nationalkyrka. Af hela rikets befolkning bekänna sig 13 millioner till den Episkopala, närmare 6 millioner till den katholska och 3 millioner till den presbyterianska kyrkan, samt till öfriga mindre relgionssamfund 7 millioner. Fullständig religionsfrihet är rådande inom landet, och numera hafva äfven andra än statskyrkans anhängare politiska rättigheter; dock måste de förenade rikenas konung samt några innehafvare af högre statsembeten tillhöra episkopalkyrkan.

Stånd och klasser. I det dagliga lifvet gör man åtskilnad emellan högadelen (*nobility*), lågadeln (*gentry*) och borgareståndet (*commonalty*); men lagen vet blott af tvenne stånd: *adeln* (hvarunder förstås blott högadeln) och *folket* (hvartill lågadeln räknas). Högadeln består af fem klasser: hertigar, markiser, grefvar, viscounts och baroner; hvarje medlem af densamma är ärftlig *Peer* l. medlem af öfverhuset och kallas *Lord.* Den adliga värdigheten öfvergår dock jemte majoraterna och fideikommisserna blott till äldsta sonen; alla de öfriga barnen tillhöra de oprivilegierades antal. Genom detta förhållande står Englands rika aristokrati i ständiga förbindelser med det egentliga folket; hvarje utmärkt man kan af konungen utnämnas till Peer, antingen ärftligt eller på lifstid. Adeln är icke något kastmässigt afsöndradt stånd, den har ingen skattefrihet och är inför lag lika med andra medborgare. Dess väsendtligaste privilegier äro: rättighet till säte och stämma i öfverhuset, rättig-

het att i kriminalmål dömmas blott af öfverhuset samt befrielse från några mindre kommunala åligganden.

Andlig bildning. Den egentliga folkundervisningen har först i sednaste tid blifvit föremål för statens omsorg, ehuru skolor genom enskild frikostighet finnas inrättade i de flesta kommuner. I allmänhet erkännes den dock vara ganska bristfällig, synnerligast i Irland, men äfven England har i detta hänseende åtskilligt att förbättra. Skottlands folkskoleväsende är något bättre ordnadt än Irlands och Englands. Blott 50% af befolkningen kan läsa felfritt, 30% kan hvarken läsa eller skrifva. Man må dock icke häraf sluta till nationens sedliga ståndpunkt, ty i detta hänseende står Engelska folket framom alla nationer i verlden. Bevis derpå äro dess kända religiositet och stränga seder, dess storartade välgörenhetsanstalter, dess berömda kreditsystem, som hvilar på redligheten i handel och vandel. — För den högre undervisningen har England 4 universiteter, Skottland 4 och Irland 3. Deras inflytande är dock mindre än i andra stater, emedan flera af dem envist bibehållit sina föråldrade medeltidsinstitutioner. År 1854 hafva dock ganska betydande reformer i detta hänseende blifvit gjorda. Förberedande läroanstalter äro *elementary schools* (borgarskolor), *grammar-schools* och *colleges* (gymnasier). Äfven dessa lida af tvenne hufvudsakliga brister: frånvaron af all gemensam styrelse och ledning samt gamla och otidsenliga inrättningar.

C) Statsförfattning och förvaltning.

Styrelseformen är inskränkt monarkisk. De förnämsta grundlagarne äro: *Magna Charta* (af år 1215), *Petition af Rigths* (1628), *Habeas-Corpus akten* (1679), *Bill of Rigths* (1689), *Skottska och Irländska unionsakterna* (1707 och 1801) samt *Parlamentsreformbillen* (1832). Verkställande makten tillhör regenten. Hans organer äro ministrarne, som af honom till- och afsättas; men dessa äro för hvarje åtgärd ansvariga inför parlamentet och kunna icke vid sina embeten qvarstå, i händelse de i någon vigtigare fråga öfverröstas. Parlamentet äger sålunda både delaktighet i lagstiftningen och kontroll öfver förvaltningen, hvarföre man äfven benämnt styrelsen *parlamentarisk.*

Parlamentet består af tvenne kamrar. A) *Öfverhuset* utgöres af 465 pärer. Af dessa äro 417 från England (dels ärftliga, dels lifstidspärer, hvartill i följd af sitt embete komma 2 erkebiskopar och 25 biskopar), 16 från Skottland, valda för hvarje parlament, och 32 från Irland, valda för lifstid. President i öfverhuset är Lordkanslern. B) *Underhuset* af 658 medlemmar, valda genom elektorer dels af grefskaperna, dels af städerna. England väljer för närvarande 500 medlemmar, Skottland 53 och Irland 105. Valen ske för 7 år i sender, men regeringen kan hvarje ögonblick upplösa parlamentet ock anbefalla nya val. — Den offentliga rätten (statsrätten) är gemensam för hela riket; men vid unio-

nens ingående (1707) förbehöll sig Skottland sin egen privaträtt, egna domstolar och egen nationalkyrka, hvilken åtskilnad ännu äger rum. De Europeiska biländerna och kolonierna äro ej representerade i parlamentet, utan styras efter skilda lagar. Förvaltningen af Ostindiska kompaniets vidsträckta besittningar i Asien har sedan d. 1 September 1858 öfvertagits af Engelska regeringen.

Provincial- och kommunalförvaltningen handhafves i grefskaperna af en *Sheriff*, som utnämnes af konungen på ett år i sender ibland 3 kandidater, föreslagna af Lordkanslern och öfverdomaren. Hvarje grefskap har dessutom en *Lordlieutenant* i spetsen för milisen, men Sheriffen är dock den mest inflytelserika embetsmannen. Hans verksamhet är ganska vidsträckt och omfattar ej blott administrativa göromål (verkställande af domar, val af parlamentsledamöter m. m.), utan han sitter äfven till doms i borgerliga rättegångar, emedan England har den egendomlighet i sin rättsförfattning att lagskipningen i lägsta instans ej är skild ifrån administrationen. Under och delvis bredvid Sheriffen stå de s. k. *fredsdomarne*, af hvilka flere finnas i hvarje grefskap, utnämnda af Lordkanslern på obestämd tid. De handhafva den allmänna polisuppsigten, afgöra mindre rättegångar o. s. v. Både Sheriff- och Fredsdomare-embetet betraktas såsom förtroendeposter och åtnjuta ingen lön af staten. I spetsen för städernas förvaltning står en *Mayor* med ett råd (*common-council*). Mayorn utses år-

ligen af rådet, som består af 15—90 medlemmar, af hvilka en tredjedel årligen omväljas. Ingenstädes i hela Europa finner man en så stor del af den inre förvaltningen öfverlåten åt kommunerna sjelfva, som i England. Derigenom väckes det medborgerliga sinnet och medvetandet om rättigheter och skyldigheter. Regeringen undviker af grundsats att inblanda sig i kommunernas inre angelägenheter och får sjelf derigenom egna en mera odelad omsorg åt statens stora intressen.

Lagskipningen är i hög grad föråldrad och invecklad. Den ombesörjes, såsom nämndes, i lägsta instans af Sheriffen och Fredsdomaren på landet samt af Mayorn och rådet i städerna. Högre domstolar äro för det egentliga England 1) *Court of common Please* (för civila mål), 2) *Court of Kings-Bench* (för brottmål), 3) *Court of Exchequer* (för skatte- och finansfrågor) samt 4) *Court of Chancery* (Lord Storkanslerns domstol). De tre förstnämnda bestå hvardera af fyra medlemmar och hålla session fyra gånger om året, fyra veckor i sender. Dessemellan genomresa medlemmarna landet och hålla på olika orter s. k. assisrätter, för hvilket ändamål landet är indeladt i 7 domstolsdistrikter (*Circuits*). Irland har äfven fyra lika benämnda högre domstolar, Skottland tre. Såsom ett vigtigt element i Englands domstolsväsende ingår *jury-inrättningen*. Högsta instans i civila mål är öfverhuset, men des kriminella jurisdiktion inskränker sig numera nästan uteslutande till statsförbrytelser.

Finanser. Statsinkomsterna och utgifterna utgjorde:

	År 1850.	**År 1865.**
Inkomster	52,8 mill. Pd St.	70,3 mill.
Utgifter	50,2 „ „	66,4 „

Af de förra voro tullafgifterna (22,5 mill.) och accisen, l. skatter på vissa konsumtionsartiklar, (19,5 mill.), de förnämsta. Största utgifterna voro: räntor å statsskulden (26 mill.), landtarméen (14 mill.) och flottan (11 mill.).

Statsskulden uppgick år 1863 till 799 millioner Pund Sterling (1 Pund = 25 Finska Mark) — en summa som blott Englands kolossala rikedom förmår bära. Englands statsskuld har i sednare tid hvarje år minskats, under det nästan alla andra staters ökats.

Arméen utgjordes år 1865 af 213,000 man värfvade trupper, emedan konskription icke öfvärensstämmer med Engelsmännens begrepp om den personliga friheten. Af nämnde antal äro dock 71,000 man stationerade i Ostindien, som dessutom har sin egen armé af infödingar, disciplinerade på Europeiskt vis *(Seapoys)*, uppgående till 115,000 man. Äfven i de öfriga kolonierna äro betydliga truppkorpser förlagda. I Europa stå blott omkr. 60,000 man reguliera trupper, hvartill komma milis, frivilliga skarpskyttar m. m.

Örlogsflottan, den största i verlden, bestod år 1865 af 628 fartyg med öfver 12,000 kanoner, ångmachiner af 115,000 hästkrafter och 72,000 mans besättning. De större örlogsfarty-

gen äro 395 med 9,158 kanoner. I detta antal äro icke kanonslupar, transportfartyg m. m. inberäknade. Pansarfartygens antal är 35.

D) Näringsförhållanden. I. Urproduktion.

Jordbruket drifves i största fullkomlighet i det egentliga England och sydliga delen af Skottland. Det sednare landets åkerbruk står måhända ännu högre än det förras, ehuru dess natur är vida ogynnsammare. Jordegendomsförhållandena äro egendomliga såtillvida, att landet har ett jemförelsevis ringa antal jordägare, af hvilka en stor del icke odlar sin jord sjelf, utan öfverlemnar densamma åt förpaktare *(farmers)*. Detta har sin förklaringsgrund i äldre feodala förhållanden och de talrika adliga fideikommisserna, ehuru visserligen i sednare tid stora jemkningar försiggått äfven i detta hänseende. Spannmålsproduktionen steg år 1856 till 103 mill. Sv. tunnor, hvaraf i England odlades mest hvete, i Skottland och Irland mest hafra och råg. Odlingen af foderväxter öfverstiger till och med odlingen af spannmål, i följd af den synnerliga omsorg man egnar åt boskapsskötseln. Irland frambringar potatis mera än något annat land. Hela landtbruksproduktionen uppskattas till ett värde af 300 mill. Pd. St. Rikets stora befolkning gör dock en betydlig spannmålsimport nödvändig för hvarje år. Att denna import, som under sista årtiondet varierat emellan 20 och 35 mill. t:r årligen, icke ökats i jembredd med

folkmängdens tillvext bevisar, att jordbruket år från år gått framåt. En fransysk författare beräknar att det Engelska åkerbruket lemnar en behållning på hvarje innevånare af 235 francs (1 franc = 1 Mark), det franska blott 153 francs.

Äfven hvad *boskapsskötseln* beträffar, intager England främsta rummet i Europa; dess boskapsracer anses vara af synnerligen utmärkt beskaffenhet. I anseende till den stora befolkningen fyller dock icke heller den behofvet, hvarföre England måste importera en betydlig mängd ladugårdsprodukter från fremmande länder.

Skogshushållningen är omsorgsfull, men af föga betydenhet, ty England har blott fyra större skogar, af hvilka den största ej uppgår till 5 geogr. quadratmils areal.

Bergshandtering. Ädla metaller förefinnas i ringa mängd, men desto större är rikedomen på andra bergsprodukter. Hvilka ofantliga tillgångar landet i detta hänseende eger, kan lättast åskådliggöras genom en jemnförelse med det öfriga Europa. *Tackjern* frambringar England 56% af hela Europas produktion, Frankrike och Tyskland 13% hvardera, Belgien 3,5%, Sverige och Preussen 3% hvardera. Af Europas *ståltillverkning* har England ensamt 38%, af *kopparafkastningen* 55%, (Ryssland 16%, Sverige och Norrige 12,4%, Österrike 9%), af *tennproduktionen* 95% o. s. v.

Sin största rikedom har dock landet i sina ofantliga *stenkolslager,* som förekomma i hela Eng-

land och utgöra grundvillkoret för dess fabriksväsende. År 1862 uppbrötos 81 millioner tons (1 ton = 0,48 Sv. läst. eller 7,45 S℔℔). Äfven *salt* förekommer i betydlig mängd. Hela Storbritanniens bergsproduktion uppskattas för närvarande i penningevärde till 37 millioner Pund Sterling, hvaraf för stenkol 20, jern 10, koppar 1,5, bly 1,5 mill. o. s. v.

II. Industri och handel.

Främsta rummet i Englands kolossala fabriksindustri intaga *bomullsfabrikerna* med ett årligt produktionsvärde af (1856) 55 mill. Pd. St. Medelbarligen sysselsätta dessa fabriker 1 ½ million menniskor. Af dessa fabriksalster utfördes s. å. för ett belopp af 38 mill. Pd. St. I England förbrukas bomull lika mycket som i alla andra länder på jorden tillsammantagna. Genom bomullsbrist, i följd af inbördes-kriget i N. Amerika, har dock denna fabriksgren i sednaste tid betydligt nedgått. Dernäst följa i ordningen *yllefabrikerna* (tillverkning 24 mill.), *läder-* och *linnefabrikerna* (15 mill.). Att England äfven i *metallbearbetning* och *machintillverkning* står främst ibland Europas stater är naturligt, då det just derigenom nått sin industriella öfvervigt. Emedan Frankrike är det land, som näst England hunnit längst i industriel utveckling, kan en jemnförelse dem emellan vara af intresse. Englands hela varuförädling förhåller sig till

Frankrikes såsom 9 till 5, men folkmängden såsom 7 till 9.

Handelsflottan, som år 1800 bestod af 15,000 fartyg med 1,700,000 tons drägt, uppgick år 1864 till 28,632 fartyg med 5,327,000 tons drägt och 312,000 mans besättning. Deri äro äfven ångfartygen inberäknade, men icke koloniernas handelsflotta, som utgjorde 12,146 fartyg med 1,458,000 tons drägt. Den enda stat, hvars handelsflotta för närvarande täflar med Englands, är Nordamerikas Förenta Stater, som år 1863 hade 5,126,807 tons. Sedan 1651 års navigationsakt år 1849 blifvit afskaffad, har de fremmande flaggornas andel i Englands sjöfart med hvarje år ökats, så att för närvarande 33% af alla inlupna fartyg äro utländska. Bland de särskilda handelsstäderna har Liverpool den största flottan, dernäst London.

Handelsomsättning. Exporten hade år 1801 ett värde af 26 mill., år 1863: 196 millioner Pd. St. Bomulls-, ylle-, jern- och linnevaror ingå deri med största värdebeloppet. Handeln på Nordamerika var ännu i början af detta sekel större än på alla andra verldsdelar tillsammantagna, ehuru den numera nedgått i samma mån, som Amerikas egen industri stigit. Mera än en fjerdedel af rikets exportvaror afsättas i dess egna vidsträckta kolonier. Frankrike, Tyska statsförbundet och Amerikas Förenta Stater äro dernäst de vigtigaste afsättningsorter för Englands fabriksalster.

Importen uppgick ar 1801 till 21 millioner, men år 1863 till 248 millioner. Den utgöres förnämligast af råämnen för fabrikerna, såsom bomull, ull, lin, samt kaffe, thé, trädvaror, viner m. m. Största importen sker ifrån Förenta Staterna, Frankrike, Tyskland och Ryssland.

---

2. Frankrike.

A) Landet.

Franska kejsaredömets *areal* och *folkmängd* utgör:

	Qu.mil.	Innev.	På qu.m.
Besittningar i Europa	9,880.	37,472,000.	3,792.
Algier	7,107.	2,999,000.	421.
Öfriga besittningar i fremmande verldsdelar.	10,000.	2,888,000.	—
Hela riket	26,987.	43,359,000.	—

Naturlig beskaffenhet. Likasom man i England kan urskilja en gradvis höjning af landet från Ö. till W., så bildar äfven Frankrike ett terrassland, som höjer sig i motsatt rigtning från W. till O. Kustlandet ifrån Belgiens gräns ända till Pyreneerna är en slätt, endast afbruten af bergstrakten i Bretagne och vestra delen af Nor-

mandie. I nejden af Bourges och Limoges vidtager den terrassformiga höjningen mot Ö. och afslutas med Alperna, Jura, Vogeserna och Ardennerna. Slättlandet upptager 50% af arealen, terrasslandet 42%, det egentliga ofruktbara berglandet blott 8%. Insjöar förekomma sparsammare än i något annat land, med undantag af Pyreneiska halfön. Jordmånen är i allmänhet icke af de allra fruktbaraste, men det milda klimatet och landets ringa höjd öfver hafvet inverka förmånligt på vextligheten. Frankrike har icke mindre än 3,540 fanerogamvexter, under det Storbritannien har blott 1,517 och Tyskland 2,179. Ungefär tre fjerdedelar af arealen är uppodlad, sålunda att åkern utgör 48%, ängen 10%, skogen 14%, o. s. v. *)

Kommunikationer. Frankrikes kuststräcka har en längd af 427 geogr. mil, eller en mil på 23,4 quadratmils yta. De segelbara floderne uppgå till 1,203 mil, hvartill komma 640 mil kanaler. Jernvägarna hade år 1865 en längd af 1,761 geogr. mil.

Klimatet är ett af de förmånligaste i hela Europa. Medeltemperaturen för året är i Toulon + 16°, i Avignon + 14,6°, i Paris + 10,8°, i Dünkirchen + 10,3°.

Administrativ indelning. Före revolutionen bestod Frankrike af 35 landskaper, som både till

*) Härvid bör anmärkas, att såväl i Frankrike som i Tyskland skogarne, såsom rationelt odlade, inberäknas i uppgiften om den odlade jordens vidd, hvilket icke är fallet t. ex. i Sverige och Norrige.

storlek, folkmängd och inre administrativa förhållanden voro betydligt olika. År 1790 beslöts af nationalförsamlingen den indelning i *departementer,* som ännu äger bestånd och för hvilken landets naturförhållanden hufvudsakligen lades till grund. Departementerne, för närvarande 89 till antalet, indelas i 373 arrondissementer, arrondissementerne i 2,938 kantoner och dessa sluteligen i 37,510 kommuner. Den gamla landskapsindelningen har dock ännu stor betydelse med afseende å olika folklynne, seder och näringsförhållanden.

B) Innevånare.

Frankrike är lyckligare lottadt än de flesta stater i Europa deruti, att den öfvervägande delen af dess befolkning är af samma stam. Blott 5,6% äro icke Fransoser, bosatta långsåt gränsorna (Tyskar i Elsass och Lothringen, Celter i Bretagne, Basker i Pyreneerne m. fl.). Folkmängden var år 1700: 19 mill., år 1801: 27 millioner. Hvad folkmängdens fördelning beträffar, utvisa de skilda departementerna en ganska betydande olikhet sinsemellan. Störst (4,000—7,000 på qu.m.) är den relativa befolkningen i de norra och nordöstra departementerna, minst (1200—1400) i den sydöstra bergstrakten. Dep. *Nord,* närmast Belgiska gränsen, har 12,000 innev. på qu.milen. Ingen del af landet har dock under 1000 innevanare på quadratmilen och i sin hel-

het kan Frankrike räknas till de bäst befolkade länder i Europa.

Folkökningen har alltsedan år 1700 varit ganska svag (aldrig öfver 0,70%) och aftager nästan år från år. Under åren 1852—1856 utgjorde den 0,11% , 1857—1861: 0,37% , hvarföre den för närvarande i jemförelse med andra länder kan anses vara ganska ringa. Tillväxten förekommer, likasom i England, nästan uteslutande i de större fabriksstäderna, dit innevånarne i massor sammanströmma; men deremot aftager befolkningen på landsbygden. Detta missförhållande har icke heller sin grund i utvandring, såsom fallet är i Irland, ty Fransmannen öfverger ogerna sitt land. Den årliga emigrationen uppskattas till emellan 10,000—18,000 menniskor, hvaraf större delen bosätter sig i Algier och Frankrikes öfriga kolonier. En allmän iakttagelse är, att folkökningen är störst i glest befolkade länder, mindre deremot i de tätt befolkade. Äfven i Frankrikes skilda delar står folkökningen i omvändt förhållande till folktätheten, ty den är starkast i sydöstra Frankrike, svag i det norra och nordvestra. I de sydvestra departementerne aftager folkmängden år från år.

Klasser och stånd. Till den jordbrukande klassen höra 53% af innevånarne, till den industriella 34%, till öfriga klasser 13%.

Den talrika privilegierade adeln, som räknade icke mindre än 365,000 familjer, upphäfdes år 1790. År 1804 inrättade Napoleon I en förtjenstadel (hederslegionen) och efter restaura-

tionen ar 1814 aterställdes den ärftliga aristokratien, men afskaffades på nytt genom Februarirevolutionen år 1848. För närvarande finnas inga af lagen erkända stånd; alla Fransoser hafva lika rättigheter och skyldigheter.

Andlig kultur. I vissa grenar af den högre vetenskapliga bildningen har Frankrike länge intagit ett utmärkt rum; det äger verldens berömdaste vetenskapliga samfund, *l'institut de France,* fördeladt i fem akademier. Landets undervisningsanstalter förete för öfrigt en mängd olikheter i jemnförelse med de Tyska, och måste i allmänhet anses vara dem underlägsna. Fullständiga universiteter (med alla fakulteter) finnas i Frankrike icke, med undantag af det i Strassburg, som är bildadt efter Tyskt mönster. Hela riket är indeladt i 16 universitetsområden, i spetsen för hvilka står en rektor, som äger att vaka öfver alla undervisningsanstalterna inom sitt område. För den högre vetenskapliga bildningen finnas speciela fakulteter, men vanligen på olika orter och utan något samband sinsemellan. Sålunda har den katholska theologin 6 fakulteter, den protestanstiska theologin 2, juridiken 9, medicin 3, naturvetenskaperna och de filosofiska vetenskaperna hvardera 16. Den sekundära undervisningen meddelas i 62 kejserliga *lyceer*, 286 *colleges* o. s. v. Det s. k. *Université de Paris* är alldeles icke någon undervisningsanstalt, utan ett kollegium af vetenskapsmän, hvilka bilda det s. k. universitetsrådet *(conseil supérieur)*, som har den allmänna uppsigten öfver undervisningen

i riket och hvars stormästare är ministern för allmänna undervisningen.

Den egentliga *folkbildningen* är i hög grad försummad, visserligen bättre än i de flesta katholska, men sämre än i de protestantiska länderna. År 1863 hade Frankrike 67,836 folkskolor med 4,731,000 lärjungar; 29% af befolkningen kunde hvarken läsa eller skrifva. Folkbildningen är bäst i de Tyska provinserna Elsass och Lothringen, sämst i Bretagne.

Religion. Af hela rikets befokning äro 93% katholiker. Reformerta (1½ million) och Evangeliskt-Lutherska (1 mill.) kyrkorna hafva dernäst de talrikaste anhängare. Med afseende å kyrkostyrelsen är det katholska Frankrike (kolonierna inberäknade) deladt i 25 erkebiskops- och 72 biskopsstift. Protestantismen har i sednare tid gjort framsteg på katholicismens bekostnad.

C) Statsförfattning och förvaltning.

Frankrikes nuvarande statsförfattning innehålles i Konstitutionen af den 14 Jan. 1852, hvilken på nytt stadfästades den 25 Dec. s. å., sedan den fordne presidenten Louis Napoleon den 2 Dec. blifvit förklarad för kejsare. Riket är till namnet en konstitutionell monarki, ehuru i verkligheten i det närmaste enväldig. Kejsaren äger den verkställande makten; han till- och afsätter alla embetsmän och har ensam lagstiftningsinitiativet l. rättigheten att föreslå alla lagar, som blott antagas eller förkastas af folkre-

presentationen. De lagstiftande församlingarne äro: 1) *Senaten* af 80—150 medlemmar, utnämnda af kejsaren på lifstid — samt 2) *Lagstiftande korpsen*, bestående af 260 medlemmar, valda på 6 år medelst allmän omröstning sålunda, att på 35,000 valmän belöper sig en deputerad. Lagstiftande korpsen sammanträder tre månader hvarje år.

Administrationen är i motsats till den Engelska starkt centraliserad; regeringens verksamhet sträcker sig ifrån de största till de minsta angelägenheter. En naturlig följd deraf är, att kommunernas omsorg om sina inre angelägenheter är ganska ringa och på sin höjd består i verkställande af regeringens påbud. De högsta myndigheterna äro: 1) *Statsrådet*, hvars medlemmar utses af kejsaren och äga att förbereda vissa lagförslag samt döma öfver konflikter emellan de administrativa embetsmyndigheterna; 2) *Geheimerådet* af nio medlemmar — samt 3) *Ministerium*, bestående af 11 ministrar, af hvilka 9 stå i spetsen för hvar sin gren af förvaltningen. Hvarje departement styres af en *prefekt* med ett prefekturråd af 3—5 medlemmar; arrondissementerna förvaltas af en *underprefekt* och kommunerna af en *maire*. För meddelande af råd med afsende å skattefördelningen, upplysningar om ortens behof och dyl. stå vid nämnde embetsmäns sida församlingar (*conseil general*, *c. d'arrondissement c. municipal*), som väljas af innevånarne på 9 år, men sålunda att årligen $^1/_3$ afgår emot ett lika stort antal nyvalda. Förvaltningen har mycken likformighet, men inverkar

förlamande på innevånarnes fria sjelfverksamhet.

Lagskipningen hvilar på Napoleon I:s lagbok, *Code Napoléon,* och ombesörjes af: 1) *Fredsdomare* (i hvarje kanton), hvilka söka att förlika tvistande parter samt afdöma mindre betydande mål; 2) *Tribunaux de 1:e instance,* som bilda den första egentliga domstolsinstansen och finnas i hufvudorten för hvarje arrondissement; 3) *Cours d'appel,* 27 till antalet — samt 4) *Cour de cassation*, högsta domstolen i Paris, som blott äger rätt att gilla eller upphäfva, men ej att förändra underrätternas domslut. Den kriminella domsrätten utöfvas af samma domstolar, som den civila, ehuru merändels under olika benämningar och på skilda afdelningar *(sections criminelles).* I hvarje departement finnas dessutom jurydomstolar för brottmål *(cours d'assises),* bestående af 12 jurymän samt några medlemmar från ofvannämnda domstolar. I de större handelsstäderne förekomma handelskamrar och handelstribunaler för kommersiella angelägenheter Domarena äro oafsättliga; offentlighet och mundtlighet iakttages vid förhandlingarna. Frankrikes domstolsinrättning anses vara utmärkt genom mycken enkelhet och ändamålsenlighet.

Finanser. Inkomsterna beräknas för år 1866 till 2,084 millioner francs, hvaraf 20% direkta skatter. Utgifterna uppgå till 2,081 millioner. Räntorna å *statsskulden,* som utgör 15,208 millioner, medtaga 37% af utgifterna, krigshären 24% o. s. v. Frankrikes finansiella ställning har år

från år försämrats och statsskulden ständigt ökats, förnämligast genom de sednaste krigen och underhallet af en stor armée. Under sistförflutna tio år (1855—1865) har statsskulden tillväxt med öfver 8,000 millioner francs.

Arméen utgjorde år 1865 på krigsfot 757,000 man. Reducerad uppgår den dock i fredstid till blott 404,000 man, fördelade på 6 stora militärbefäl. Den rekryteras genom konskription. I krigisk tapperhet och duglighet har den Franska arméen mångfaldiga gånger visat sig vara den yppersta i verlden.

Örlogsflottan bestod år 1865 af 473 skepp med 7,747 kanoner och en besättning af 41,000 man på fredsfot samt 74,000 på krigsfot.

D) Näringsförhållanden. I. Urproduktion.

Jordbruket intager ibland Frankrikes näringar det främsta rummet, ty dess afkastning öfverstiger alla de öfriga näringarnes tillsammans. I goda år uppskattas värdet af jordbrukets samtliga alster af några till 4,500 af andra ända till 6,000 millioner francs. Det franska åkerbruket, som sysselsätter mera än hälften af befolkningen, är likväl icke synnerligen omsorgsfullt och står afgjordt efter både Englands och Belgiens. Orsakerna dertill anses vara dels jordegendomens stora sönderstyckning, dels ängsmarkens ringa vidd i förhallande till åkern. Bäst odlade äro Normandie och trakterna omkring Loire och Paris. Produktionen är till och med i medelmåt

tiga år otillräcklig, så att landet i medeltal under 7 år af 10 är i behof af import från främmande länder.

Näst spannmålsodlingen är *vinkulturen* den vigtigaste grenen af det Franska jordbruket. Den lemnar en afkastning af 750 millioner fr. och idkas numera i hela landet så när som på de 11 nordliga departementerna. Hela Europas vinproduktion uppskattas till 54 millioner sv. åmar, hvaraf Frankrike ensamt producerar 30, Österrike 12, Spanien och Italien hvardera 3,5, Portugal 2,5, Zollverein 1,3 millioner åmar.

I *silkesodling* har Frankrike ingen medtäflare i Europa, utom Italien. Den förekommer i de 14 sydliga departementerna, synnerligen i Lyon och trakten deromkring. — *Hvitbetor* odlas i stor mängd för sockertillverkningen.

Boskapsskötseln är i hög grad försummad, hvilket åter menligt inverkar på åkerbruket. Största omsorgen egnas åt fårskötseln, i följd af den stora ullkonsumtionen vid fabrikerna.

Äfven *skogshushållningen* har varit vanvårdad, ehuru förhållandet numera något förbättrats. Skogarne förekomma i de östra delarna af landet samt på ön Corsika; de vestra och södra provinserna äro nästan alldeles skoglösa. Södra Frankrike utgör en af de förnämsta afsättningsorter för Sveriges och Finlands skogsprodukter.

Bergsbruk. Äfven Frankrike har sina förnämsta bergsprodukter i jern och stenkol. Det förra finnes i stor mängd öfver hela landet (i 64 departementer), men af så mjuk beskaffen-

het att det ej kan användas till vapen och stålarbeten, hvarföre en årlig import är nödvändig. Produktionen uppgick år 1863 till omkring 144 millioner francs. — *Stenkolslager* förekomma i 51 departementer, men fylla icke heller landets behof af denna nödvändiga artikel. Afkastningen var år 1863: 117 mill. fr. — *Guld* fås numera blott genom vaskning af flodsanden i Rhen, Rhone, Garonne och några mindre floder. Årliga produktionen stiger till 21 millioner. — Den malmrikaste delen af Frankrike är departementet *Isère.*

II. Industri och handel.

Frankrike intager, näst England, andra rummet ibland Europas stater i industrielt hänseende. Förnämsta industrigrenen bilda *bomullsfabrikerna,* (650 millioner) likasom fallet är i de flesta andra länder i följd af den stora konsumtionen. Oöfverträffad är den franska industrin i tillverkning af lyxartiklar, der smak och elegans i främsta rummet erfordras. — Hela den industriella varuförädlingen uppskattades redan år 1852 till 4,160 millioner francs, hvaraf väfnadsindustrin ensamt 38%. Införseln af fremmande fabriksalster utgör blott $^1/_8$ af utförseln till andra länder.

Handelsflottan bestod år 1863 af 15,000 fartyg med 985,000 engelska tons drägt. Den Franska flaggans andel i rikets skeppsfart var 46%. De förnämsta sjöstäderna äro Marseille och Hâvre.

Handelsomsättning.

	År 1789.	År 1863.
Export	300 mill.	2,642.
Import	253 „	2,426.

De förnämsta exportartiklarna äro siden, bomulls- och ylleväfnader. De vigtigaste importartiklarna råsilke, bomull, ull, metaller, råsocker m. m. Sin största handelsomsättning har Frankrike med England, Schweitz, Belgien, Italien och Spanien.

---

3. Tyska Statsförbundet.

A) Landet.

Tyska Statsförbundet består af 34 särskilda stater, med en sammanlagd areal af 11,461 g. qu.mil och en folkmängd af 46,059,000 innevånare, eller 4,018 på hvarje qu.mil. I denna uppgift ingå Österrike och Preussen blott med sina Tyska länder, den förra staten med 3,589 qu.-mil och 13 mill. innevånare, den sednare med 3,389 qu.m. och 14,7 mill. innevånare. Om de öfriga staternas storlek och folkmängd, se tabellen I.

Både med afseende å naturlig beskaffenhet och klimat kan Tyskland delas i tre regioner: 1) *Sydtyska Alplandet* emellan 45°—50° bredd (Tyrolen, Södra Bayern, delar af Österrike,

Steyermark och Illyrien), med isfält i de högsta bergstrakterna, men i de djupare dalarna det mildaste klimat, der odling af vin och sydfrukter idkas. Medeltemperaturen för året är i denna region emellan + 9° och + 11°. 2) *Medlersta Tyskland*, 50°—52° br. (Schlesien, Böhmen, Sachsiska staterna, norra Bayern, Hessen, Rhenprovinserna), utgör en af bergssträckor genomkorsad högslätt, emellan 700 och 1,600 fot öfver hafvet. Luftstrecket är i de lägre floddalarna mildt, i de högländtare trakterna kyligt. Medeltemperatur för året + 8° — + 9°. 3) *Nordtyska låglandet*, en stor slätt med öfvervägande sandjord. Blott i dalarna invid de större floderna (t. ex. Elbe) är jorden bördig. Klimatet är fuktigt och hårdt, medeltemperaturen emellan + 6° och + 8°. Oaktadt Tysklands stora utsträckning har dess klimat en synnerlig likformighet, hvilket är en naturlig följd deraf, att landet höjer sig ju längre söderut man kommer (Stralsund har en medel temperatur af + 8,2°, Innspruck + 9°).

För de inre *kommunikationernas* underlättande hafva kanaler blifvit anlagda, förnämligast inom Preussen och Bayern, ehuru på långt när icke i så stor mängd, som landets naturförhallanden och dess sextio segelbara floder skulle erfordra. En stor olägenhet är sjökustens ringa längd i förhållande till landets areal (230 mil, eller 1 mil på 50 qu.m.), hvartill kommer att densamma erbjuder ett ganska obetydligt antal användbara hamnar. *Jernvägarne* hade år 1865 en längd af omkring 2,641 g. mil.

Den *administrativa indelningen* är i de skilda staterna ganska olika. För de flesta är dock indelningen i kretsar gemensam, churu i de större staterna derjemte förekommer en på historisk grund hvilande indelning i provinser (i Österrike sedan år 1849 benämnda kronländer). Dessa sönderfalla i Preussen och några andra stater i „Regierungsbezirke“, af hvilka kretsarne äro underafdelningar.

B) Innevånare.

Af Tyska förbundets hela folkmängd tillhöra blott 37,5 millioner den *Germaniska* stammen; åter stoden utgöres af: 1) *Slaver* i Mähren, Schlesien, Böhmen, Posen o. s. v., närmare 8 millioner; 2) *Italienare* i Tyrolen och Illyrien; 3) *Fransoser* i Preussiska Rhenprovinserna, samt 4) *Judar,* spridda i alla stater, till antalet något öfver 500,000. Den Germaniska befolkningen är dock öfvervägande i alla Tyska landskaper, med undantag af Mähren och öfre Schlesien (der Slaverne utgöra 64%), Böhmen (58%) och Posen (50%).

Folkökningen har öfverhufvud sedan år 1826 uppgått till 1% årligen, hvilket äfven under vanliga förhållanden utgör medeltalet för hela Europa; dock utvisa de sednaste åren någon minskning i följd af de stora utvandringarne till Amerika (i medeltal från Tyskland 200,000 personer om året). Starkast tillväxer folkmängden i norra Tyskland (1,46%), minst i det södra (0,90%). Af de särskilda staterna hafva Hamburg och Preus

sen den största tillvexten; i vissa delar af den Österrikiska monarkin är den i det närmaste stillastående.

Den *relativa befolkningen* är, efter olika naturförhållanden, ganska ojemnt fördelad på de skilda länderna. I allmänhet är den tätast i vestra Tyskland, glesast i det södra. Sålunda ha Preussiska Rhenprovinserna öfver 6,000 innevånare på qu.milen, Storhertigdömet Hessen 5,500 o. s. v., under det Tyrolen har 1,600 och Salzburg blott 1,100 på qu.milen. Ett undantag gör dock konungariket Sachsen, som har den största relativa befolkning af alla stater i Europa (8,200 på qu.m.), näst Belgien (9,120) och de fria riksstäderna. Den minst befolkade *stat* i Tyskland är Mecklenburg-Strelitz med 2000 innev. på qu.milen.

Folkklasser. I de flesta Tyska stater göres skillnad emellan adel, borgare och bönder. Inom adeln förekommer likväl en högre klass, som består af de fordom suveräna, men sedan år 1815 *mediatiserade* (d. ä. i underdånighetsförhållande försatta) furstliga och grefliga ätterna. De åtnjuta inom vissa stater ännu betydande privilegier och äro till antalet 82 med besittningar till ett omfång af 485 qu.mil.

Beträffande *fördelningen efter yrke,* finner man den jordbrukande klassen äfven inom Tyskland hafva en betydande öfvervigt i förhållande till den industriella. I medeltal torde omkring 60% kunna räknas till den förra, 25% till den sednare.

Religion. De begge hufvudkyrkorna hålla hvarandra något så när jemnvigten, ty katholicismens anhängare utgöra 51%, Protestantismens 47% af befolkningen. Den förra är herrskande i södra Tyskland, den sednare i det nordliga. Alla kristna trosbekännare hafva samma rättigheter.

Andlig bildning. I intet land förefinnes en så allmän och sann bildning hos den stora mängden af innevånare, som i Tyskland; men också har i intet land en större omsorg blifvit egnad åt den offentliga undervisningen. Främst bland de Tyska staterna stå i detta hänseende Würtemberg och Preussen. I det förra landet räknar man 1 skolbarn på 6 innevånare, i det sednare 1 på 6,8, under det Österrike, der folkbildningen är mest försummad, har blott 1 på 13. Den egentliga elementarundervisningen meddelas i elementarskolor, borgare- och midtelskolor; den högre undervisningen i realskolor, lärdomsskolor, gymnasier och *universiteter,* hvilka sistnämnda för närvarande äro till antalet 26, med omkring 22,000 studerande. I vetenskapligt hänseende har Tyskland länge intagit det främsta rummet. Dess litteratur öfverträffar i grundlighet och rikhaltighet hvarje annat lands. Ar 1864 utgåfvos 9,564 tryckta arbeten, utom 1,200 tidningar.

C) Statsförfattning och förvaltning.

Det nuvarande Tyska statsförbundet uppkom genom Wienerkongressen och fick sin stiftelse-

urkund i *förbundsakten* af den 8 Juni 1815, sedermera kompletterad genom *slutakten* af den 15 Maj 1820 och några mindre betydande tillägg. Förbundet utgöres af 34 sjelfständiga stater, hvilka äro sinsemellan förenade för gemensamt försvar och bevarande af hvarje stats oafhängighet. För detta ändamål finnes en *förbundsdag i Frankfurt am Mayn,* bestående af sändebud, skickade af de skilda staternas regeringar. Förbundsdagen är permanent och delar sig i: a) *ett mindre förbundsråd,* bestående af 17 röster, af hvilka hvarje af de 11 större staterna äger att afgifva en, men alla de öfriga tillsammans blott 6; samt b) *plenum* af 61 röster, af hvilka Österrike och de fem konungarikena hafva hvardera 4, begge Hessen, Danmark och Nederländerna hvardera 3, Braunschweig, Nassau och Mecklenburg-Schwerin hvardera 2, samt hvarje af de öfriga en röst. I plenum afgöras blott vissa förut bestämda frågor, såsom om krig och fred, ändring i förbundsförfattningen, upptagande af ny förbundsmedlem o. s. v. Österrikes sändebud är ordförande i församlingen.

Hvarje stat äger att afsluta fördrag med fremmande makter, blott de ej äro rigtade emot förbundets eller enskilda förbundsmedlemmars säkerhet. Krig emellan skilda Tyska stater får ej äga rum; tvister dem emellan hänskjutas till förbundsdagen, som antingen söker bilägga desamma genom ett *utskott* eller hänvisar parterna till en s. k. *austrägal-instans,* hvartill några större staters appellations-domstolar användas. Dess

dom, äfvensom förbundsdagens egen, kan i fall af behof med tvång genomföras. — Då denna författning allmänt anses vara hinderlig för utvecklingen af Tysklands krafter, så gjordes år 1848 försök att ombilda densamma, men år 1851 återställdes den gamla förbundsdagen. Några sednare försök i samma rigtning, för hvilka dels Österrike, dels Preussen ställt sig i spetsen, hafva tillsvidare blifvit utan resultat.

Den inre *administrationen* och *lagskipningen* är i de skilda staterna så olika, att de här måste förbigås. De begge stormakterna Preussen och Österrike behandlas särskildt längre fram.

Förbundets gemensamma *finanser* utgöras af bidrag från de skilda staterna och äro i fredstid obetydliga. Under krigstid ökas dessa bidrag enligt vissa, på förhand bestämda grunder. Sammanräknar man åter alla de skilda staternas inkomster, befinnes summan utgöra omkring 628 millioner Preuss. Thlr. Preussen och Österrike ingå i denna summa äfven med sina icke-Tyska länder, emedan de ej i finansielt hänseende kunna frånskiljas den öfriga monarkin. Statsskulderna uppgå sammanlagda till omkr. 3,200 mill. Thlr (1 Thlr = 3 mark 71 p:ni).

Arméen utgöres af truppkontingenter från de skilda staterna, ursprungligen bestämda till $1\frac{1}{6}$% af folkmängden enligt 1819 års förbundsmatrikel. Förbundet hade då omkring 30 millioner innevånare, i följd hvaraf förbunds-arméen borde utgöra 350,000 man, fördelade i 11 arméekorpser. I sednare tid hafva dock dessa bestämningar blif-

vit vida öfverskridna, så att hela krigshären för år 1864 beräknades utgöra 774,000 man, hvaraf 698,000 stridbara.

År 1848 gjordes äfven försök att tillvägabringa en *Örlogsflotta*, men år 1852 fattade förbundsdagen beslut om dess försäljning, hvilken äfven sednare verkställdes.

D) Näringsförhållanden. I. Urproduktion.

Oaktadt *jordbruket* i vissa delar af Tyskland nått en ganska hög ståndpunkt, såsom t. ex. i Sachsen, Holstein, Mecklenburg, så är detta ingalunda fallet öfverallt. Orsaken härtill ligger visserligen till en del i olika naturliga resurser, men till en del äfven i de hinder för den fria jordbesittningen och det fria arbetet, som bero på äldre feodalförhållanden inom åtskilliga, isynnerhet Sydtyska stater. I samma mån dessa gamla adeliga privilegier blifvit afskaffade eller inskränkta, har äfven jordbruket höjt sig. Af Tyska förbundets areal beräknas 45% utgöra åker, 29% skog. I Österrike och Bayern äro 90%, i Preussen 76% odlade, skogsmarken deri inberäknad.

Spannmålsafkastningen uppgår till omkring 165 mill. Sv. t:nor. De sädesrikaste trakterna äro Böhmen, Holstein, Mecklenburg-Schwerin och Schlesien. Tullföreningen (se längre fram) i sin helhet frambringar säd utöfver konsumtionen, men många enskilda stater, såsom Österrike, Bayern, Sachsen och Hannover äro i behof af

fremmande tillförsel. — *Vinodlingen* har en stor vigt, isynnerhet i vestra Tyskland.

Boskapsskötseln är öfverhufvudtaget ganska omsorgsfull, ehuru boskapsdjurens antal måhända är för ringa.

Tyskland är den rationella *skogshushållningens* hemland och intager ännu främsta rummet i detta hänseende. Oaktadt blott få af dess stater hafva en tredjedel af sin yta skogbeväxt (Nassau, Kurhessen, Baden, Österrike), de flesta mindre, kan dock landet exportera icke obetydligt skogsprodukter utöfver sitt eget behof. Norra Tyskland är i allmänhet fattigare på skog än det södra. Mest skoglösa äro Mecklenburg, Hannover och Oldenburg.

Bergshandteringen utgör en af landets förnämsta inkomstkällor, ehuru den stora förbrukningen erfordrar en betydlig årlig import. Största produktionen har Österrike, Preussen och Sachsen. Stenkol, jern, silfver och zink lemna den betydligaste afkastningen. Zollvereins produktion steg år 1862 till 44 mill. Thlr.

II. Industri och handel.

Fabriksväsendet har isynnerhet under sednaste årtionden utvecklat sig till en så betydande höjd, att Tyskland redan i flera fabriksgrenar kan mäta sig med England och Frankrike. Till produktionsvärdet stå bomulls-, linne-, ylle-, jern- och stålfabrikerna främst. Värdet af

samtliga industrialster beräknas uppgå till minst 1500 millioner Thaler.

Handel. Preussiska regeringen har förtjensten af att hafva genomfört den s. k. *Zollverein* inom Tyskland. Dess ändamål är att genom upphäfvande af alla tullgränsor emellan de särskilda stater, som deri ingått, samt genom ett *gemensamt* tullsystem emot främmande länder befordra handeln och industrin inom föreningen. Oaktadt det första förslaget gjordes redan år 1828, hafva de Tyska regeringarne först efter många betänkligheter ingått i denna förening, hvars inflytande på handeln och industrin visat sig vara i hög grad välgörande. Till Zollverein höra numera alla stater inom Tyska förbundet, med undantag af Österrike, Liechenstein, de båda Mecklenburg, Hamburg, Lübeck och Bremen, hvilka tre sistnämnda bilda en slags frihamnar för det öfriga Tyskland. Tullinkomsterne inom Zollverein stego år 1862 till 25 mill. Thaler brutto och fördelades på de skilda staterna proportionsvis efter folkmängden. Sedan den första terminen tilländagått, förnyades Zollverein år 1864 på ytterligare tolf år.

Då Tyskland icke bildar något helt handelsgebit, kan äfven dess varuomsättning blott approximativt beräknas. *Zollvereins export* beräknades år 1861 till 354 mill. Thaler, hvaraf 23% näringsämnen samt 77% industrialster och råämnen. *Importen* steg för samma år till 402 mill. Thlr, hvaraf 37% natur- och landtbruksprodukter samt 63% industrialster och rääm-

nen. (Om Österrikes in- och utförsel, se längre fram).

Handelsflottorna hos alla de nordtyska sjöstaterna hade år 1863 en sammanräknad drägt af 1,332,000 tons, utom flodfartyg. Österrikes handelsmarin hade år 1864 en drägt af 314,000 tons, hvaraf på de Tyska länderna belöpte sig omkr. 250,000. Hela Tysklands flotta torde således kunna beräknas till omkr. 1,582,000 tons, smärre fartyg icke inberäknade. Blott England och Förenta staterna öfverträffa i detta hänseende Tyskland.

---

4. Preussen.

A) Landet.

Den Preussiska monarkin (jemte Lauenburg) omfattar en *areal* af 5,123 g. qu.mil med (1864) 19,642,000 innevånare, eller 3,623 på qu.milen. Till Tyska statsförbundet höra dock blott 3,409 qu.m. med 15,290,000 inv. Folktätheten är störst i Rhenprovinsen, som har öfver 6,800 inv. på quadratmilen; Schlesien, Sachsen och Westphalen hafva mellan 4—5,000, men de glest befolkade icke-Tyska provinserna samt Pommern i medeltal blott 2,500. Äfven *jordmånen* är ganska olikartad. Det egentliga hufvudlandet Brandenburg består, likasom Pommern, af mager sandjord; Preussen, Posen och Schlesien äro af naturen vida bättre lottade. Bhenprovinsen och Magde-

burgerslätten, på högra stranden af Elbe, äro ibland Tysklands rikaste och bäst odlade landskaper.

Såsom redan nämndes utgör den odlade jorden 76% af hela arealen. Nära hälften (44%) upptages af åker, en femtedel (21%) af skogar. Preussen består till större delen af slättmark och utgör en vestlig fortsättning af det stora osteuropeiska låglandet. Berglandet uppgår till blott 11% af arealen och förekommer i rikets sydligaste delar samt i Westphalen och Rhenprovinsen. I följd af landets jemna beskaffenhet äro dess floder segelbara under nästan hela sitt lopp och erbjuda kommunikationslinier af 766 mils längd, hvartill komma 94 mil kanaler. Fördelade på arealen, belöper sig 1 mil på 6,6 mils yta, under det t. ex. i Frankrike förhållandet är 1:7,9 och i England 1:9,6. Sjökusten har en längd af blott 115 mil. *Jernvägarne* hade år 1863 en utsträckning af 812 mil, eller 0,15 mil på hvarje qu.mil af arealen.

Klimatet är i de norra och östra delarna af riket hårdare och fuktigare än i det öfriga Tyskland, i Rhentrakterna deremot mildt och angenämt. Den årliga medeltemperaturen är i Danzig och Königsberg +6,9°, i Berlin +8,9°, i Koblenz och Düsseldorf +10,6°.

I *administrativt hänseende* är riket indeladt i 8 provinser, 25 „Regierungsbezirke“ och 327 kretsar, hvartill komma de begge furstendömena *Hohenzollern*, hvilka år 1849 genom fördrag förenades med den Preussiska monarkin, och her-

tigdömet *Lauenburg*, som införlifvades år 1865, sedan det blifvit frånryckt Danmark.

B) Innevånare.

Till den Tyska nationaliteten räknas 87% af Preussens innevånare; de återstående 13% bestå till större delen af Slaver i Posen, Schlesien och egentliga Preussen. I mindre antal förekomma dessutom Litthauer, Judar och Fransoser.

Stånden, så vidt de af lagarne erkännas, äro tre: adel, borgare och bönder. Bondeståndet utgör minst tre fjerdedelar af folkmängden och äger två tredjedelar af jorden.

Den jordbrukande delen af innevånarne utgör 61%, den industriella 25%. Innevånare i städerna 31%, på landet 69%.

Andlig bildning. Preussens bildningsanstalter stå på en hög ståndpunkt och öfverträffas, åtminstone i formelt hänseende, af intet annat lands. Universiteterna äro till antalet 6 (utom ett ofullständigt i Münster) och besökas af något öfver 5,400 studenter. Universitetet i Berlin har ensamt öfver 2,000 studenter och utgör medelpunkten för hela Tysklands vetenskapliga lif.

Religion. Katholicismen bekännes af 38% (i Rhenprovinsen, Westphalen, Schlesien och Posen), Protestantismen af 62% af folkmängden.

Folkökningen har inom Preussiska monarkin öfverhufvudtaget varit starkare än i de flesta andra länder. Störst (2%) var tillväxten under

decennierna närmast efter det stora frihetskriget mot Napoleon. Sedermera har den minskats och uppgick åren 1861—63 till 1,37% årligen. Äfven här gäller den allmänna lag, att i glest befolkade trakter tillvexten är starkare än i tätt befolkade, ty i Brandenburg steg den under sistnämnda år till 1,97%, i eg. Preussen till 1,71%, men deremot i Westphalen till blott 1% och i Rhenprovinsen till 1,35%.

C) Statsförfattning och förvaltning.

Preussen är en inskränkt monarki, hvars gällande författning är daterad den 31 Januari 1850, ehuru genom sednare tillägg i vissa afseenden modifierad. Konungen delar lagstiftande makten med tvenne kamrar: *Herrarnes hus* och *de deputerades hus*. Den första kammarens sammansättning förändrades genom en lag af år 1854, och för närv. utgöres den af 260 medlemmar, nemligen: 1) Prinsarne af det Kungliga huset; 2) medlemmar som utses af Konungen med ärftlig rättighet — samt 3) medlemmar som kallas blott för sin lifstid. I sistnämnda hänseende äga åtskilliga adliga familjer, jordegendomsinnehafvare och större städer, äfvensom universiteterna rättighet att för konungen presentera kandidater.

De deputerades hus består af 352 medlemmar, valde genom elektorer på tre år i sender. Kamrarne sammanträda i November hvarje år

eller oftare. För en lags giltighet är såväl begge kamrarnes som konungens bifall erforderligt, men tilldragelserna i sednaste tid hafva dock visat att de deputerades röst betyder föga, i jemnbredd med konungens vilja. Konungens högsta rådgifvande myndighet är *Statsrådet.* Verkställande magten utöfvar han genom 8 ministrar.

Förvaltningen af provinserna handhafves af Öfverpresidenter, under hvilka åter presidenter med ett provincial- eller regeringskollegium ombesörja administrationen inom „Regierungs-Bezirke“. Kretsarne förvaltas af Landtråd.

Lagskipningen har tre instanser: 1) *Stads-* och *Kretsdomstolar;* 2) *Appellationsdomstolar,* under olika benämningar i olika provinser; — samt 3) *Geheime-Öfvertribunalet* i Berlin. Ett undantag gör dock vestra delen af Rhenprovinsen, som alltsedan det Fransyska herraväldet under Napoleon I bibehållit sin egen lag *(Code-Napoléon)* och äfven i öfrigt företer åtskilliga afvikelser i sin domstolsförfattning. Både förvaltningen och lagskipningen äro regelbundna, ehuru man klagar öfver för mycken mekanism samt formernas öfvervigt öfver andan.

Finanser. Statsinkomsterna för år 1865 stego till 150 millioner, utgifterna till ungefär samma belopp. *Statsskulden* uppgick till 284 millioner Thaler.

Arméens styrka utgör i fredstid 212,000, i krigstid 647,000 man. Hvarje Preussare är ifrån 20—36 åldersåret förpligtad till krigstjenst. Genom sitt ordnade, men för innevånarne tryc-

kande militärväsende intager Preussen ett rum ibland Europas stormakter.

Örlogsflottan är obetydlig, men regeringen har under sednaste årtionde gjort ansträngningar för att äfven organisera sjöförsvaret på en bättre fot. Alla större och mindre ång- och segelfartyg sammanräknade voro år 1865 till antalet 85 med 462 kanoner.

D) Näringsförhållanden. I. Urproduktion.

De icke-Tyska delarne af monarkin äro öfverhufvud bättre odlade än de Tyska, men äfven i sin helhet kan Preussen räknas till Europas bäst odlade länder, ehuru jordmånen i vissa trakter är mindre gynnsam. Spannmålsafkastningen stiger till 77 mill. Sv. tunnor, potatisskörden till 63 mill. t:nor. Vinodlingen lemnar en betydande afkastning, synnerligen i Rhenprovinsen och Westphalen.

Boskapsskötseln är högt uppdrifven och motsvarar fullt landets behof. Äfven *skogshushållningen* är omsorgsfull.

Bergshandteringen lemnar ett icke obetydligt bidrag till landets välstånd. Hela produktionens värde var år 1863: 35 millioner Thlr, till största delen stenkol (27 mill.) och jern från Westphalen, Rhenprovinsen och Schleisen. Oaktadt den ansenliga jernproduktionen motsvarar densamma dock icke landets årligen stigande be-

hof. Zink frambringar Preussen ända till 66% af hela Europas afkastning.

II. Industri och handel.

Fabriksindustrin har under de sednaste 20 åren utvecklat sig så starkt, att Preussen numera öfverträffar alla de öfriga Tyska staterna tillsammans. I främsta rummet gäller detta tillverkningen af ylle- och bomullsväfnader samt jernarbeten. Äfven hvitbetssockerfabrikationen intager numera ett vigtigt rum ibland Preussens näringskällor. Största fabriksverksamheten är koncentrerad i Rhenprovinsen (städerna Elberfeld, Barmen, Crefeld), Berlin och Schlesien. I förstnämnda provins är äfven silkeskulturen af stor betydenhet. För befordrande af handtverkerierna har Preussen tidigare än de flesta andra stater (1810) infört *näringsfrihet,* ehuru den i sednare tid åter i vissa hänseenden blifvit inskränkt.

Handelsflottan bestod år 1864 af 1,489 fartyg med 372,000 Tons drägt. Deri äro kustfartygen icke inberäknade. Af alla de skepp, som besökt Preussens hamnar under detta år, buro 53% Preussisk flagga. De förnämsta exportvaror äro spannmål, ull, bomulls- och linneväfnader. De vigtigaste importvarorna äro kolonialvaror, bomull, guld m. m. Värdet af Preussens ut- och införsel kan icke med noggrannhet bestämmas, emedan den ingår i Zollvereins; dock

torde hvardera approximatift kunna uppskattas till något öfver 150 millioner Thaler.

---

5. Österrike.

A) Landet.

Den Österrikiska monarkin omfattar, efter förlusten af Lombardiet, en *areal* af 11,762 geogr. quadratmil, med en folkmängd (1857) af 35,018,000 menniskor, eller 2,978 på hvarje quadratmil. De landskaper, som tillhöra det Tyska statsförbundet, utgöra blott 3,589 qu.m. med 13 mill. invånare.

Likasom de skilda provinserna i naturligt och socialt hänseende förete de största olikheter sinsemellan, så är äfven folkmängden i hög grad ojemnt fördelad. Tätast befolkade äro prov. Venedig (5,300), Böhmen (5,000), Mähren och egentliga Österrike; glesast deremot Dalmatien, Militärgränsen, Tyrolen (1,600) och Salzburg (1,127).

Österrike är en af de bergigaste stater i Europa, ty inemot $^3/_4$ af dess yta utgör bergland. Stora och fruktbara slätter förekomma dock äfven, såsom i prov. Venedig, Ungern, Böhmen och Donaudalen. Öfverhufvud är Österrike af naturen synnerligen rikt lottadt, ehuru felaktig lagstiftning och tryckande sociala förhållanden gjort, att alla dess naturliga tillgångar ännu

icke äro begagnade. Blott 14% af arealen är oproduktivt land; åkern utgör 32,5%, ängen 12,5%, skogarna 26%.

Kommunikationerna försvåras genom landets bergiga natur och anses vara för behofvet otillräckliga. Jernvägarne hade år 1863 en längd af 813 mil. Sjökusten utgör blott 252 mil.

Klimatet är i hög grad beroende af landets vexlande höjdförhållanden, men likväl i allmänhet ganska gynnsamt. Medeltemperaturen för året är i Ragusa +14,7°, i Venedig +13,1°, i Klagenfurt och Innspruck +9,4°, i Wien +10°, i Prag +7,4°, i Eger +7,3°.

Administrativ indelning. Sedan år 1851 är en likformig förvaltning och indelning införd i hela riket, som numera sönderfaller i 20 kronländer. Dessa delas åter i 131 kretsar, hvilka i Venedig, Ungern, Kroatien och Slavonien benämnas komitater.

B) Innevånare.

Kejsaredömet Österrike är ett aggregat af de mest olikartade nationaliteter, af hvilka ingen kan anses äga en absolut öfvervigt. Talrikast är den Slaviska stammen, churu densamma åter inom sig är söndrad och alltför underlägsen i bildning, för att beherrska de öfriga. Befolkningen kan naturligast underafdelas i följande grupper:

1) *Tyskar* af olika stammar, inalles 7,889,000.

2) *Slaver*, 15,027,000, sönderfalla i: a) *Nordslaver* (Czecher i Böhmen, Polackar, Ruthener) samt b) *Sydslaver* (Slovener, Kroater, Serber m. fl.).

3) *Romaner*, 5,632,000, hvaraf *Westromanerne* l. Italienarne utgöra större delen. *Ostromanerne* äro bosatte i Siebenbürgen, Ungern, Bukovina o. s. v. Till denna grupp höra äfven ett mindre antal Nygreker och Albanesare.

4) *Asiatiska stammar* m. m., 6,164,000, af hvilka Magyarerne utgöra närmare 5 mill.; återstoden Armenier, Zigenare och Judar.

Folkökningen utgjorde åren 1834—52 i medeltal 0,99% årligen. Den är starkast i Triest (2,27%) och Bukowina, dernäst i Böhmen och Dalmatien, svagast i Salzburg (0,32%), Tyrolen, Kärnthen och Krain.

Den jordbrukande befolkningen utgör 49%, den industriella 32%, öfriga klasser 19%. — Städernas folkmängd är en tredjedel af hela landets.

Stånden äro fyra: adeln i högre och lägre grader, presterskapet, borgare och bönder. Adeln är talrikast i Ungern, Siebenbürgen, Galizien och Böhmen. Den äger ännu större delen af jorden och åtnjuter betydande privilegier, hvilka i hög grad menligt inverkat på de öfriga ståndens sociala ställning. Äfven presterskapet är både rikt, mäktigt och privilegieradt.

Religionsbekännelser. Katholska kyrkans anhängare uppgå till 79%, Lutheraner och Reformerta 9,1%, icke-unierade Greker 8,4%, Judar

3,02% af hela befolkningen. Katholicismen är den öfvervägande i alla provinser, utom Siebenbürgen, och är i alla hänseenden gynnad, isynnerhet genom det år 1855 med påfven afslutade konkordatet. Munk- och nunnekloster finnas öfver 1000 till antalet.

Andlig bildning. Universiteterna äro numera till antalet 8, af hvilka dock några äro ofullständiga. Studenternas antal var år 1862: 6,700. Under Universiteterna subordinera 220 Gymnasier, som omfatta hela elementarundervisningen och äro delade i Öfver- och Under-gymnasier. För de praktiska vetenskaperna finnas dessutom speciela Akademier, till hvilka 150 realskolor utgöra förberedande läroanstalter. Folkundervisningen är, såsom öfverhufvud i Katholska stater, bristfällig. Folkskolor finnas till antalet icke mindre än 32,000, med 2,5 millioner lärjungar, men de kunna lika litet som de lärda skolorna mäta sig med det öfriga Tysklands undervisningsanstalter.

C) Statsförfattning och förvaltning.

Genom patentet af den 5 Mars 1860, diplomet af den 20 Okt. 1860 samt patentet af den 26 Februari 1861, har Österrike åtminstone till formen blifvit förvandladt till en inskränkt monarki, ehuru denna nya författning ännu icke i verkligheten är genomförd. Rättigheten att stifta lagar tillhör Kejsaren, men under medverkan af

Riksrådet och de särskilda provinsernas landtdagar. *Riksrådet* skall bilda den gemensamma representationen för hela monarkin och utgöres af: 1) *Herrarnes hus,* som består af prinsarne af kejserliga huset, hufvudmännen för de förnämsta adeliga ätter såsom ärftliga medlemmar, erkebiskopar och biskopar samt dessutom 39 af kejsaren på lifstid utsedda medlemmar; — samt 2) *Representanternas hus* (Haus der Abgeordneten) af 343 medlemmar, valda genom omedelbara val ur de skilda provinsernas landtdagar. De sistnämnda äga att yttra sig i provinsens inre angelägenheter samt föreslå förbättringar i desamma. Alla öfriga ärender handläggas af Riksrådet, såsom påläggande af nya skatter, statslån, fastställande af budgeten m. m. — Alla de icke-Tyska länderna, med undantag af Siebenbürgen, hafva dock vägrat att godkänna denna helstatsförfattning, emedan den gör intrång på deras gamla fri- och rättigheter. I följd deraf fann sig regeringen år 1865 nödsakad att suspendera författningen, i hopp att kunna förlika Ungerns anspråk med monarkiens i sin helhet. De inre författningsstriderna äro ännu långt ifrån afgjorda.

Verkställande makten utöfvar kejsaren genom 7 ministrar. De särskilda Kronländerna förvaltas af Ståthållare och under dem af kretsregeringar, hvilka i Venedig kallas delegationer, i Ungern, Slavonien och Kroatien Komitatsstyrelser. Förvaltningen är starkt centraliserad. Kom-

munalstyrelser, valda af folket, utlofvades redan år 1851, men äro ännu icke organiserade.

Domstolarne och deras områden motsvara den administrativa indelningen. Sålunda finnes *Einzelngerichte* och *Kollegialgerichte* i hvarje krets, *Oberlandesgerichte* i hvarje kronland. Högsta domstol är *Oberster Gerichtshof* i Wien.

Finanserna hafva under en lång tid varit i den största oordning, så att årligen betydande lån äro nödvändiga, för att betäcka till och med de vanliga utgifterna. Hufvudorsaken till den finansiella oredan är den stora krigshären, som vida öfverstiger landets krafter, men likväl ansetts nödvändig för att sammanhålla de olika nationaliteterna och bevara rikets ställning såsom Europeisk stormakt. För år 1865 stego inkomsterna till 519 mill., utgifterna till 527 mill. fl., hvaraf militären medtager 98 mill., räntorna å statsskulden 180 millioner. *Statsskulden* utgjorde år 1864: 2,600 millioner floriner, (1 Florin l. Gulden = 2 mark 60 p).

Arméen, numera betydligt reducerad, uppgår på fredsfot till 280,000, på krigsfot till 619,000 man.

Örlogsflottan som i sednare tid blifvit reorganiserad och tillökad, består af 112 fartyg med 1,064 kanoner.

D) Näringsförhållanden. I. Urproduktion.

Jordbruket står icke så högt, som de gynnsamma naturförhållandena i många delar af ri-

ket kunde medgifva. Minst framskridna äro i detta hänseende de egentliga alpländerna Tyrolen, Salzburg och Dalmatien. Högst utveckladt är deremot åkerbruket i Mähren, Böhmen, Venedig, en del af Ungern och Österrike. Landtbruksproduktionen för hela riket uppskattas till 1,700 millioner fl., hvaraf en tredjedel i medeltal kan antagas såsom ren vinst.

Till qvantiteten produceras mest hafra, dernäst råg, korn, hvete och mais. På de Tyska länderna belöper sig $^1/_3$, på de icke Tyska $^2/_3$ af hela spannmålsskörden. *Vinodlingen* är af stor vigt och lemnar en afkastning af 140 mill. floriner, hvaraf Ungern ensamt har närmare hälften. En ny tid för landets odling inträdde med år 1849 (i Ungern och Siebenbürgen 1853), då det af adeln beroende bondeståndet förvandlades till fria jordägare.

Boskapsskötseln är i några trakter ganska utvecklad, i andra åter står densamma på en synnerligen låg ståndpunkt.

Bergshandtering. Österrike är i allmänhet ganska rikt på metaller; vissa provinser, såsom Böhmen, norra Ungern, Steiermark och Kärnthen, äro i detta hänseende ibland Europas lyckligast lottade länder. En föråldrad lagstiftning har dock äfven här verkat hinderligt, tills densamma år 1854 upphäfdes. Hela produktionen steg år 1861 till 43 mill. fl. Silfver och guld förekommer i Böhmen, Ungern, Siebenbürgen; koppar hufvudsakligen i Ungern. Den vigtigaste bergsprodukten *jernet* finnes i alla landskaper, med

undantag af kustländerna vid Adriatiska hafvet. Österrikes jernindustri har allvarsamt hotats af den år från år tilltagande skogsbristen, ehuru de i sednare tid upptäckta lagren af stenkol och brunkol åtmintone till någon del torde kunna upprätthålla densamma. Produktionen af tack- och gjutjern uppskattades år 1861 till 19 mill. floriner, hvaraf en tredjedel från Steyermark, hvars jern i godhet täflar med det Svenska. — Salt förekommer i stor ymnighet (38 mill.), isynnerhet i Karpaterna. De största saltbergverken äro de i Wieliczka och Bochnia, nära Krakau.

II. Industri och handel.

Så mycket än rikets industri i sednaste tid utvecklat sig, så visar dock en blick på export- och importartiklarna, att landet ännu i hög grad är beroende af fremmande länders industri. De hastigaste framstegen hafva skett i bomulls-, ylle- och läderfabrikationen. Deremot har linneindustrin aftagit. I industrielt hänseende stå Böhmen och eg. Österrike högst, Slavonien, Kroatien, Dalmatien och militärgränsen lägst. I Venetien och Syd-Tyrolen är silkesindustrin betydande, likasom glastillverkningen i Böhmen. Hela den industriela produktionen anses uppgå till 1,500 millioner floriner, hvaraf ungefär hälften belöper sig på de Tyska staterna och $^1/_6$ särskildt på Böhmen.

Handel 1864. Exporten beräknas till 339 mill., förnämligast väfnader, metaller och metallarbeten, frukter, byggnads- och brännmaterialier, boskap, m. m. *Importen,* 260 mill., utgjordes till större delen af väfnader, metallarbeten, kaffe, socker, bomull, m. m.

Den eg. större *Handelsflottan* och ångfartygen bestod år 1864 af 3,200 fartyg med en drägt af 314,000 Tons och en besättning af 17,000 man, hvartill komma en betydlig mängd smärre kustfartyg, barker o. s. v.

6. Ryssland.

A) Landet.

Ryska rikets *areal* och *folkmängd* utgör enligt sednaste beräkningar:

	Geogr. qu.mil.	Innevånare år 1864.	Innev. på qu.m.
Europeiska Ryssland	90,134.	61,061,000.	708.
Konungariket Polen	2,257.	4,840,000.	2,076.
Storfurstendömet Finland	6,844.	1,829,000.	267.
I. Besittningar i Europa . . .	99,235.	67,730,000.	682.

II. Besittningar i Asien	270,779.	(1858) 8,338,000.	30.
III. Besittningar i Amerika . .	24,298.	54,000.	2.
Hela riket	394,314.	76,122,000.	193.

Det Europeiska Ryssland bildar en så fullkomlig slätt, att blott 6,5% är bergland. Till sin naturliga beskaffenhet kan det lämpligast sönderdelas i tre regioner: 1) *den nordliga,* norr om 60°, till största delen bestående af ofantliga skogar, kärr och tundror. 2) *Den medlersta,* emellan 60°—50° n. br., med en synnerligen fruktbar jordmån. Odlingen är dock i många hänseenden bristfällig, i följd af landets glesa befolkning och dess dåliga kommunikationer. 3) *Den sydliga* l. steppregionen, söder om 50°, till större delen ödslig och ofruktbar. Undantag bilda dock vissa delar af kustlandet vid Svarta hafvet samt halfön Krim, som kunna räknas till de fruktbaraste länder i Europa. Vestra Ryssland består till en stor del af ofantliga kärr och skogar, hvaremot det egentliga konungariket Polen är ett bördigt slättland. Af hela arealen beräknas 36,5% utgöra skog, 18,7% åker, 12% ängar och betesmarker o. s. v. Folktätheten är öfverhufvad ringa, men företer dock så stora olikheter, att då gouvernementet Arkangel, med 14,000 qu.mils areal, har blott 20 menniskor på quadratmilen, hafva deremot de folkrika gouvernementerna i medlersta Ryssland (Moskwa, Kursk,

Tula, Podolien och Pultava) emellan 2,000 och 2,600.

Kuststräckan har en längd af 1,382 mil, eller 1 mil på 70 qu.mils areal. De större floderna, som i följd af landets släta beskaffenhet äro segelbara under nästan hela sitt lopp, uppgå till 3,500 mil, hvartill komma 830 mil kanaler. Intet land i Europa har så vidsträckta inre vattenkommunikationer som Ryssland. *Jernvägarne* hafva för närvarande en längd af omkr. 500 geogr. mil, utom flera nya linier som äro under byggnad.

Klimatet är naturligtvis i hög grad omvexlande i ett land med den ofantliga utsträckning som Ryssland. I allmänhet är det strängare, än i andra länder i Europa under samma breddgrader. Medeltemperaturen för året är i Novaja Semlja — 10°, i S:t Petersburg +3,58°, i Moskwa +3,25°, i Sevastopol +11,7°.

I *administrativt* hänseende delas Europeiska Ryssland i 51, Polen i 5 gouvernementer; Kaukasusländerna sönderfalla i 5 gouvernementer och 3 distrikter, Sibirien i 4 gouvernementer och 7 distrikter. Gouvernementerne underafdelas i 510 kretsar.

B) Innevånare.

Ryska riket bebos af icke mindre än 112 folkslag med 40 skilda språk. Den öfvervägande delen af befolkningen tillhör den *Slaviska stammen,* som åter sönderfaller i tvenne skilda gre-

nar: *Ryssar* (52 millioner, med en mängd underafdelningar) och *Polackar* (omkr. 9 millioner). De *Finska folkstammarne* torde inalles utgöra 3,400,000, hvaraf Ehster 704,000, Mordviner 500,000, Tschuvascher 420,000 o. s. v. Tatarerna uppgå till omkring 2,5 mill., Georgier och Armenier 2 mill., Judar 2 mill., Tyskar 600,000. Judarne utgöra i Ryssland 2,71%, men i Polen icke mindre än 11,63% af hela folkmängden.

Folkökningen steg år 1856 till 0,88% för hela riket, nemligen 0,85% i Europeiska Ryssland, 1,37% i Sibirien och 1,04% i Kaukasien. År 1860 utgjorde den 1,44% för hela riket. — Den är starkast i de glest befolkade östliga och nordliga gouvernementerna, svagast i de vestliga. Innevånarne i städerna utgöra blott 9% af hela folkmängden, men deras antal tillväxer ganska hastigt genom inflyttning från landsbygden.

Antalet *lifegna,* hvilkas frihet genom Manifestet af den 3 Mars 1861 proklamerades och numera är genomförd, uppgick till 23 millioner, eller 30% af befolkningen. De förefunnos i största mängd i gouvernementerna Kiew, Wolhynien och Podolien. Jemte friheten erhöllo de äfven jord af godsägaren emot en viss lagligen fastställd lösen, som inom 49 år skulle vara till fullo erlagd.

Religion och andlig bildning. Till den Grekiska kyrkan bekänna sig 60 millioner, till Katholicismen 7 mill., till Lutherska kyrkan 2 mill. Antalet prester är synnerligen stort, nemligen 1 på 219 innevånare. I detta hänseende

öfverträffas Ryssland blott af Spanien och Italien. — Universiteterna äro 6 med (1864) 4,084 studenter. Utom universiteterna förekomma en mängd akademier och högre läroverk för speciela fack, såsom krigsvetenskap, medicin, rättsvetenskap, teknologi, o. s. v. För bildande af prester har Ryssland 5 akademier och 55 seminarier. — Den högre elementarbildningen meddelas i 91 Gymnasier och 438 Kretsskolor. Antalet folkskolor uppgafs år 1862 till 22,300 med omkr. 750,000 elever, d. ä. 1 på 100 innevånare, under det Österrike har 1 på 13, Frankrike 1 på 11, Storbritannien 1 på 9, Preussen 1 på 6,8.

C) Statsförfattning och förvaltning.

Regeringsformen är oinskränkt monarkisk; Kejsaren äger både den lagstiftande och verkställande makten samt är derjemte kyrkans öfverhufvud. De högsta myndigheterna närmast kejsaren äro: 1) *rikskonseljen* af 69 medlemmar, fördelad i 3 departementer och 3 kommissioner. 2) *Dirigerande senaten*, bestående af 140 medlemmar, delade i 10 departementer, af hvilka 5 i S:t Petersburg, 3 i Moskwa och 2 i Warschau. Den äger att vaka öfver rättvisans skipande och är rikets högsta domstol; utan dess hörande kan ingen ny lag stiftas äfvensom alla lagar genom densamma offentliggöras. 3) *Heliga synoden*, hvilken har högsta inseendet öfver de kyrkliga angelägenheterna. Förvaltningen om-

besörjes af 12 ministrar, under hvilka subordinera 11 generalguvernörer samt militär- och civilguvernörer.

Rysslands sociala utveckling befinner sig för närvarande i en stor brytnings- och öfvergångsperiod, hvars faktiska resultater naturligtvis först efter en längre tid kunna uppvisas. De mest betecknande reformerna äro: ny strafflag, genom hvilken alla kroppsstraff blifvit afskaffade (1863); reform af Universiteterna; ombildning af domstolarne och rättegångsväsendet i förening med juryinrättningens införande (1864); ny kommunalförfattning och provincialrepresentation (1864) samt ny organisation af folkskolorna.

Finanser. *Statsinkomsterna* beräknas för år 1866 till 349 millioner Rubel silfver, hvaraf bränvinsaccisen inbringar 37%. *Statsutgifterna* uppgå till 367 millioner Rub. s:r, hvaraf 116 mill. eller 31% till krigshärens underhåll, 68 mill. till räntor å statsskulden och 21 mill. till flottan. *Statsskulden*, oberäknadt 650 mill. pappersmynt, utgör 1,332 millioner.

Arméen, som i krigstid stundom stigit till öfver en million, har i sednare tid undergått betydande reduktioner. Den reguliera krigsmakten, oberäknadt kosacker m. m., utgör för närvarande 805,000 man med 75,000 hästar. Riket är deladt i 14 militärdistrikter.

Örlogsflottan bestod år 1865 af inalles 294 fartyg med omkr. 3,800 kanoner, hvaraf dock

en del icke äro i tjenstbart skick. Pansarfartygen och monitorerna äro till antalet 17.

D) Näringsförhållanden. I. Urproduktion.

Ehuru *åkerbruket* är Rysslands hufvudnäring, står detsamma dock ännu, i jemförelse med andra länder, på en ganska outvecklad ståndpunkt. Den i förhållande till arealen ringa befolkningen gör likväl, att ett betydligt öfverskott utöfver eget behof förefinnes för export till andra länder. Den årliga produktionen stiger till 317 millioner Sv. tunnor. Värdet af spannmålsexporten var år 1860: 60,5 millioner Rub s:r, hvaraf ungefär två tredjedelar exporterades från Svartahafshamnarna (Odessa), en tredjedel från hamnarna vid Östersjön (Riga).

Vinskörden lemnar 2 mill. åmar, hufvudsakligen från Kaukasien och Krim.

Bergsbruk. Rikedomen på bergsprodukter är ganska stor; isynnerhet förekomma ädla metaller i större mängd, än i någon annan stat i Europa. De indrägtigaste bergverken finnas i Ural samt södra Sibirien (gouvernementerna Perm, Orenburg, Tomsk, Jeniseisk, Irkutsk). Guldafkastningen har i sednare tid aftagit, men uppgick dock ännu år 1863 till ett värde af 20 mill. Rub. s:r. Silfver (1 mill.), koppar (3 mill.) och jern (18 mill.) förekomma i betydlig mängd. Hela produktionens värde beräknas (1863) till 52 mill. Äfven stenkolslager finnas, isynnerhet

i Ural, på halfön Krim samt i trakterna omkring fl. Donez, men äro ännu föga begagnade, hvarföre en betydlig qvantitet årligen införes ifrån England.

Boskapsskötseln är i allmänhet föga omsorgsfull, ehuru Ryssland äger flera goda kreatursracer och äfven antalet boskapsdjur är ganska stort.

II. Industri och handel.

Rysslands fabriksindustri har under sednaste tider höjt sig så, att landet redan producerar $^4/_5$ af sitt behof af fabriksalster. Egendomligt är det förhållande, att största delen fabriksarbetare utgöres af landtbefolkningen, som blott under sommarmånaderna sysselsätter sig med landtbruk, men under den öfriga delen af året med fabriksarbete. Någon skarp skilnad emellan fabriks- och åkerbruksidkande befolkning förekommer derföre icke i Ryssland, såsom t. ex. i England och Frankrike. En stor del fabriker finnas på landet. Största fabriksverksamheten är koncentrerad i gouvernementerna Moskwa, Wladimir och N. Nowgorod. Bomullspinneriernas och klädesfabrikernas poduktionsvärde steg år 1863 till 26 mill. hvardera, färgeriernas 21 mill., läderfabrikernas 16 mill. Rub. Fabrikernas antal var 13,000 med 363,000 arbetare och ett sammanräknadt tillverkningsvärde af 242 millioner Rub. s:r.

Handel ar 1863. Exporten uppgick till 152 mill. Rub., hvaraf omkring 70% landtbruksprodukter, såsom spannmål, lin, talg, trädvaror m. m. *Importen* utgjorde 154 mill Rub. s:r, förnämligast kolonialvaror, machiner och råämnen. Sjöhandeln är i Svarta hafvet öfvervägande aktiv, i Östersjön deremot passiv, d. v. s. att densamma idkas af fremmande nationers fartyg. *Handelsflottan* bestod år 1859 (utom Finlands) af 1,416 fartyg med en drägt af 172,000 Tons. I detta hänseende är Ryssland så underlägset, att detsamma ibland Europas stater intager det trettonde rummet.

---

7. Sverige och Norrige.

A) Landet.

De förenade rikenas *areal* och *folkmängd* utgör:

	Geogr. qu.mil.		Innev.	På qu.mil.
Sverige	8,031.	(1863.)	4,032,000.	500.
Norrige	5,799.	(1865.)	1,700,000.	293.
Summa	13,830.		5,722,000.	413.

Sverige bildar en bergsplatå, som småningom sluttar åt de omgifvande hafven. Den sönderdelas dock i ett nordligt och ett sydligt högland genom det omkring sjöarna Mälaren, Wettern och Wenern befintliga lågland, der i urtiden hafvet anses hafva gått fram. Äfven långsåt ku-

sterna förekomma ömsom bredare ömsom smalare lågländer. De betydligaste slätter äro Skåne, Östergöthland, en del af Westergöthland och Upland. Af Sveriges hela yta beräknas 1,100 qu.mil bestå af sjöar, floder och kärr, 3,800 qu.-mil af berg och hedar, eller tillsammans 61% icke odlingsbar mark; hela den odlade jorden beräknas utgöra 12% af arealen. Detta skenbara missförhållande jemnas dock till en del, om man afräknar de ödsliga och vidsträckta nordliga delarna af riket. I de provinser, som tillhöra det egentliga Svea- och Göthaland, torde i medeltal 25% af jorden kunna anses vara odlad. Äfven folktätheten är ganska ringa om man betraktar riket i sin helhet; men Malmö län har öfver 3,300 innev. på qu.milen, Götheborgs- och Bohuslän 2,300, Blekinge 2,100. I medeltal belöpa sig för Göthaland 1,274, för Svealand 732, men för Norrland och Lappland blott 39 innevånare på hvarje geogr. qu.mil.

Äfven Norrige är en bergsplatå, men den bibehåller ungefär samma höjd ända till kusten. Sluttningarne åt hafvet äro branta, låglandet och dalsänkningarne jemnförelsevis trånga och obetydliga. Af Norriges areal äro öfver 3,000 qu.m. belägna högre än 2,000 fot öfver hafvet, d. v. s. högre än vextligheten under denna latitud sträcker sig, medan detta i Sverige är fallet blott med 329 qu.mil. Åkerjorden i Norrige beräknas utgöra 1,6% af landets yta.

Sveriges kuststräcka har en längd af 375 mil, eller 1 mil på 21 mils areal. De inre vatten-

kommunikationerna underlättas genom åtskilliga kanaler, af hvilka Götha kanal, af 52 geogr. mils längd, är det största kanalarbete i Europa. *Jernvägars* anläggning har i sednare tid med stor ifver bedrifvits; för närvarande äro omkr. 200 geogr. mil färdigbyggda, dels statsjernvägar, dels enskilda.

Norriges bergiga natur gör, att dess inre kommunikationer äro i hög grad bristfälliga.

Klimatet är i förhållande till de begge ländernas nordliga läge jemförelsevis gynnsamt, till och med blidare än i något annat land under samma latitud. Årliga medeltemperaturen är i Stockholm $+7{,}54^{0}$, i Götheborg $+7{,}97$, i Lund $+7{,}28$, i Kristiania $+5{,}05$, i Enontekis $-2{,}68^{0}$. I Finmarken är kölden under vintern så ringa, att hamnarne sällan tillfrysa, hvilket anses vara en följd af Golfströmmen, som träffar Norriges vestra kust. Medeltemperaturen i Throndhjem är $+4{,}4^{0}$, medan densamma i Umeå, under samma latitud, ej stiger högre än till $+1{,}9^{0}$.

I *administrativt* hänseende indelas Sverige i 1 öfverståthållarskap och 24 län, hvilka sönderfalla i 112 fögderier, 315 härader och 502 länsmansdistrikter. Norrige delas i 17 amter, bestående af 47 fögderier och 68 sörenskriverier.

B) Innevånare.

Den Skandinaviska halföns innevånare ut-

göras till öfvervägande antal af tvenne nära beslägtade folk, Svenskar och Norrmän.

Den främmande nationalitet, som näst den Skandinaviska talrikast förekommer, är den Finska, bestående dels af Lappar i nordliga delen, dels af Finnar, hufvudsakligen bosatta i gränsbygderna emellan Sverige och Norrige. Till antalet äro de dock föga talrika och ännu obetydligare äro de öfrige nationaliteterna, såsom Tyskar, Danskar, Judar m. fl.

Folkökningen i Sverige har under sednaste hundrade år varierat emellan 1,44 % och 0,06 %. De skilda delarne af landet förete äfven häri betydande olikheter, ty det glest befolkade Norrlands folkmängd har stigit med 1,75 % årligen, Göthalands med något öfver 1 %, men Svealands med blott 0,61 %. Åren 1851—55 utgjorde den årliga tillväxten för hela riket 0,88 %, åren 1856—60: 1,2 %. — *Norriges* folkmängd har, likasom dess välstånd i allmänhet, tillväxt betydligt efter föreningen med Sverige. Under hela tidrymden 1769—1801 uppgick folkökningen i medeltal till blott 0,62 %, då deremot perioden 1825—1845 utvisar en tillväxt af 1,16 %. Under sednastförflutna tio år (1856—1865) har Norriges folkmängd ökats med i medeltal 1,4 % årligen. Emigrationen till Amerika, som under sednaste decennier isynnerhet tilltagit, steg under åren 1851—1855 för Sverige till 2 à 3,000 personer årligen. I Norrige har den under vissa år uppgått ända till 8,000 personer.

Stadsbefolkningen utgjorde år 1860 i Sve-

rige 13 % af rikets innevånare, i Norrige något öfver 15 %. Med undantag af Ryssland och Finland, har intet land i Europa en så öfvervägande landtbefolkning som Sverige och Norrige, hvilket vittnar om den stora betydelse åkerbruket i dessa länder äger i jemförelse med andra näringsgrenar. Den jordbrukande klassen i Sverige utgör 75 %, den industriela omkring 11 % af hela befolkningen.

Religion och andlig bildning. Den evangeliskt-lutherska läran är statsreligion såväl i Sverige som i Norrige. Likväl hafva äfven andra trosbekännare fri religionsöfning, ehuru de icke äro berättigade att bekläda embeten eller söka genom undervisningsanstalter utbreda sin lära. Det Svenska presterskapet är ganska talrikt, ty en prest belöper sig på 974 innevånare, under det i Norrige räknas 1 på 2,349.

Folkundervisningen har i sednare tid blifvit med större ifver omfattad och betydliga anslag beviljade för dess befrämjande. De lägre folkskolorna äro dels fasta dels flyttbara, hvarjemte på särskilda orter finnas högre folkskolor för meddelande af en fullständigare bildning. De voro år 1862 5,086 till antalet med 386,000 elever. Norriges folkskoleväsende är ordnadt hufvudsakligen i öfverensstämmelse med Sveriges, dock med den åtskilnad att de flyttbara skolorna, i anseende till landets glesa befolkning, ha en betydlig öfvervigt öfver de fasta. För jemförelsens skull må några uppgifter om andra länders folkskolor här meddelas. England har

1 skola på 316 innevånare, Frankrike 1 på 552, Preussen 1 på 620, Sachsen 1 på 861, Sverige 1 på 1,140. För bildande af folkskolelärare har Sverige 8 seminarier, Norrige 5.

Den lärda undervisningen, som äfven i sednaste tid i Sverige undergått en fullständig reform, meddelas i 27 högre elementarläroverk (skola och gymnasium i förening), 5 real-elementarläroverk och 40 lägre elementarläroverk. Norrige har 8 lärda skolor och 6 medelskolor. Dessutom förefinnes en mängd tillämpningsskolor för särskilda praktiska ändamål. Sverige har två universiteter med (1864) 1,676 studerande, Norrige ett med 550 studerande.

C) Statsförfattning och förvaltning.

Både Sverige och Norrige äro konstitutionella monarkier, sedan år 1814 förenade under samma regent på villkor, som äro bestämda i Riksakten af år 1815.

Sveriges gällande grundlagar äro *Regeringsformen af den 6 Juni 1809, Riksdagsordningen* och *Successionsordningen af år 1810* samt *Tryckfrihetsordningen af år 1812,* hvartill kommer den nya *Riksdagsordningen,* som redan är antagen, ehuru ännu icke (Maj 1866) såsom lag af Konungen bekräftad. Lagstiftande makten tillhör Konungen och Riksdagen gemensamt, sålunda att hvarderas samtycke erfordras i fråga om förändring af grundlag och allmän samt kyrkolag. I

beskattningsfrågor har Riksdagen ensam beslutanderätt; den ekonomiska lagstifningen och verkställande makten tillhöra Konungen ensam. Han har vid sin sida ett *Statsråd,* bestående af 2 Statsministrar och 8 Statsråder, under hvilka 8 kollegier samt några allmänna öfverstyrelser för särskilda förvaltningsgrenar subordinera.

Genom den nya *Riksdagsordning,* som af regeringen förelades ständerna år 1863 och af dem antogs den *8 Dec. 1865,* har Sveriges urgamla Ståndsrepresentation blifvit afskaffad. *Riksdagen* utgöres enligt densamma af tvenne valda kamrar. Till den första utses medlemmarne för 9 år i sender af *landstingen* (en tidigare införd länerepresentation) samt de största städernas *stadsfullmägtige.* För valbarhet erfordras 35 års ålder och minst 4,000 Rdr i årlig inkomst eller fast egendom af 80,000 Rdrs värde. Till den andra kammaren väljas medlemmarne på 3 år i sender, af domsagorna å landsbygden och af städerna efter vissa noggrannt bestämda grunder. Valrätt tillkommer dem som hafva en årlig inkomst af 800 Rdr eller äga fastighet af 1,000 Rdrs värde. Första kammaren beräknas komma att bestå af omkr. 120, den andra af 180 medlemmar. Riksdagen sammanträder hvarje år i Januari, minst 4 månader, men konungen kan äfven dessemellan sammankalla urtima riksdag.

Norriges grundlag är af den 4 Nov. 1814, hvarjemte den Svenska Successionsordningen af, år 1810 samt Riksakten af år 1815 äga kraft af grundlagar. Den lagstiftande myndigheten be-

nämnes *Storthing;* dess ledamöter väljas genom elektorer, särskildt för städerna och landsbygden, så att den sistnämndes representanter utgöra dubbla antalet emot de förras. Storthinget utväljer inom sig en fjerdedel, som bildar det s. k. *Lagthinget*; de öfriga tre fjerdedelarne utgöra *Odelsthinget.* Vid stridiga meningar sammanträda dock begge thingen och besluta gemensamt, hvarföre man kan anse Norriges representation i sjelfva verket utgöra blott en kammare.

Den lagstiftande makten hvilar hufvudsakligen i händerna på Storthinget, ty konungen äger blott ett suspensivt *veto,* d. v. s. att en lag, som oförändrad blifvit antagen af tre på hvarandra följande Storthing, blir gällande äfven om konungen dertill vägrar sitt samtycke. Härifrån äro dock grundlagsförändringar undantagna. Vid utöfningen af den verkställande makten är deremot konungens makt vida mindre begränsad än i Sverige. Han har till sitt biträde ett *Statsråd,* bestående af en statsminister och minst 7 statsråder.

Förvaltning. De 24 länen förvaltas af Landshöfdingar, Stockholms stad af en Öfverståthållare. Underordnade embetsmän äro kronofogdar, häradsskrifvare och länsmän på landet; städernas närmaste styrelse handhafves af magistraten. Lagskipningen ombesörjes af tre instanser: 1) *häradsrätterna* på landet och *rådstugurätterna* i städerna; 2) tre *hofrätter* i Stockholm, Jönköping

och Kristianstad, samt 3) *Konungens högsta domstol* i Stockholm.

Norriges administration har mycken likhet med den svenska, men är betydligt enklare. Amten förvaltas af 17 Amtmän, hvilka dock icke, såsom Landshöfdingarna i Sverige, hafva någon befattning med skatteuppbörden. Denna verkställes af fogdar, som derjemte ombesörja polisuppsigten. — Lägsta domstolsinstans är på landet *Sörenskrivere*, i städerna *Byfogdar* (borgmästare); andra instans utgöra de fem *Stiftsöfverrätterna;* tredje och sista instans är *Höjeste Ret* i Kristiania.

Finanser. *Sveriges* ordinarie *statsinkomster* utgöra för närvarande 33 mill. Rdr Rmt (1 Rdr Rmt = 1 Mark 42 penni), hvaraf tullinkomsterna uppgå till 41 %, bränvinsskatten till 25 %; *statsutgifterna* 31 mill. Rdr, hvaraf arméen och flottan medtaga 41 %. För tidrymden 1864—66 hafva ständerna dessutom beviljat en extraordinarie utgiftsstat af 35 millioner, för hvarjehanda tillfälliga behof. *Statsskulden* uppgår till omkring 87 millioner Rdr.

Norriges statsinkomster och *utgifter* äro beräknade till 4,770,000 Specie Rdr (1 Sp. Rdr = 5 Mark 63 penni). *Statsskulden* utgjorde i slutet af år 1863: 8,5 mill Sp. Rdr.

Krigsmakt. Sveriges stående *armée* består af 7,600 man värfvade trupper, 33,400 man indelta och Gottlands fullständigt organiserade nationalbeväring 8,600 man, eller tillsammans 49,600 man. Den allmänna *beväringen* utgöres

af hela landets vapenföra ungdom emellan 20—25 åldersåret, hvaraf första klassen (20—21 året) under tvenne års tid inöfvas. Beväringens effektiva styrka beräknas till 83,300 man, hvarigenom således hela Sveriges krigsmakt till lands kan i krigstid antagas uppgå till 132,900 man.

Flottan består af 240 fartyg, inberäknade kanonslupar m. m., med omkr. 1,000 kanoner och 9,600 mans besättning, hvartill i krigstid kommer 25,000 man sjöbeväring. Till flottan höra dessutom 536 mindre roddbåtar. Af fartygen äro en stor del redan föråldrade och obrukbara. En monitor är färdig och tvenne under byggnad.

Norriges armée är 19,500 man stark, landtvärnet 15,500 man, eller tillsammans 35,000 man.

Örlogsflottan: 93 fartyg med 372 kanoner.

D) Näringsförhållanden. I. Urproduktion.

Åkerbruket har att kämpa med stora naturhinder både i följd af klimatet och jordmånen, som i allmänhet är stenbunden och erfordrar ett ansträngdt arbete. Bördiga trakter förekomma dock, såsom t. ex. Skåne, Östergöthland och Upland. Spannmålsproduktionen uppskattas, ehuru troligen för lågt, till 14 mill. tunnor, potatisskörden till 5 à 6 mill. t:nor. Sverige frambringar säd utöfver sitt behof, ty år 1860 exporterades icke mindre än 1,722,000 tunnor förnämligast hafra till England.

Norriges åkerbruk är i följd af landets bergiga natur alldeles otillräckligt, så att i sednare tid omkring en million tunnor årligen blifvit införda.

Boskapsskötseln motsvarar icke behofvet hvarken i Sverige eller Norrige. Äfven *Skogshushållningen* är ännu icke tillräckligt utvecklad, ehuru skogsprodukter utgöra de förnämsta exportartiklar för begge länderna och skogarne i följd deraf blifvit strängt anlitade.

Bergshandteringen är en af grundvalarna för Sveriges välstånd. Det svenska jernet anses vara det bästa i hela Europa och utföres i betydlig mängd. De förnämsta bergslagerna finnas i Westmanland, Dalarne, Wermland, Upland, (Dannemora) och Norrland. Tackjernstillverkningen uppgick år 1863 till 4,394,000 centner, stångjernstillverkningen till 2,932,000 centner. Till fremmande länder exporterades 2 ½ mill. De vigtigaste bergsprodukterna näst jernet äro koppar (Åtvidaberg i Östergöthland och Fahlun), silfver (Sala), bly och zink.

Äfven Norriges vigtigaste bergsprodukt är jernet, men afkastningen är för behofvet otillräcklig. Koppar förefinnes något utöfver landets egen konsumtion. Norrige äger dessutom en ganska rik silfvergrufva i Kongsberg.

Fiskerierna äro isynnerhet för Norrige af stor betydenhet och en ibland landets rikaste inkomstkällor. Äfven Sveriges fiske var i äldre tider betydande, isynnerhet vid vestra kusten, men har ar från år aftagit.

II. Industri och Handel.

Under sednaste decennier har Sveriges fabriksväsende, likasom de flesta andra länders, gjort ganska betydande framsteg. Det uppgifna produktionsvärdet, som dock är alltför lågt, var år 1850: 37 mill. Rdr, men år 1862: 70,4 mill. Den betydligaste afkastningen lemnade sockerbruken (12 mill.), klädesfabrikerna (11,5 mill.) och bomullspinnerierna (8,3 mill.)

Norriges idustri har ännu icke nått någon synnerlig grad af utveckling, emedan den först i sednare tid blifvit med större ifver omfattad.

Handeln har tillväxt måhända ännu hastigare än fabriksväsendet. En jemförelse emellan förhållandet åren 1850 och 1862 är äfven i detta hänseende upplysande. *Exporten* steg under förstnämnda år till 36 mill., men under det sistnämnda till 86 mill. Rdr. *Importen* var år 1850: 36 mill., år 1862: 98 mill. Rdr. Omkring 40% af exporten, som förnämligast utgöres af skogsprodukter, spannmål och jern, går till Storbritannien. De betydligaste importvarorna äro socker, bomull, salt och kaffe.

Sveriges *handelsflotta*, som år 1850 hade 114,000 lästers drägt, bestod år 1860 af 3,108 fartyg med 148,000 läster (= 300,000 Engelska Tons).

Norrige exporterar förnämligast skogsprodukter och fisk, samt importerar spanmål, kaffe, socker, tobak m. m. Exporten steg år 1853 till 15 mill., importen till 19,3 mill. Rdr Specie. *Han-*

delsflottan är i förhållande till landets ringa folkmängd synnerligen betydande. Den utgjordes år 1863 af icke mindre än 5,621 fartyg med en drägt af 603,000 Engelska Tons. Blott England, Nordamerika, Tyskland och Frankrike öfverträffa i detta hänseende Norrige. Då handelsflottan vida öfverstiger landets behof, i och för dess egen handel, sysselsätter den sig till största delen med frakt emellan fremmande länders hamnar.

STATISTISKA TABELLER.

I. Tabell öfver

med afseende å areal, folk-

Staternas ordningsnummer efter arealen.	Staternas ordningsnummer efter folkm.	Staternas namn.	Areal (i geogr. qu.mil).	Folkmängd (i millioner).	Folktäthet (på hvarje g. qu.mil).
1	1	Ryska riket	99,235	67,73	682
2	9	Sverige och Norrige .	13,830	5,72	413
3	3	Österrike	11,762	35,01	2,978
		(Tyska Statsförbundet	11,461	46,05	4,018)
4	2	Frankrike	9,880	37,47	3,792
5	8	Turkiet	9,787	15,93	1,627
6	7	Spanien	9,200	16,30	1,772
7	4	Storbritannien	5,696	29,07	5,121
8	6	Preussen	5,123	19,64	3,623
9	5	Italien	4,709	21,77	4,439
10	18	Danmark	2,584	1,70	658
11	12	Portugal	1,786	4,34	2,435
12	11	Bayern	1,385	4,80	3,466
13	20	Grekeland	948	1,32	1,398
14	14	Schweitz	739	2,51	3,394
15	16	Hannover	698	1,92	2,753
16	13	Nederländerna	641	3,69	5,770
17	10	Belgien	536	4,89	9,120
18	17	Würtemberg	354	1,74	4,935
19	21	Schleswig-Holstein . .	321	0,96	2,993
20	19	Baden	278	1,43	5,161
21	15	Sachsen (Kon.)	271	2,34	8,618

Europas stater,

mängd, finanser och krigsmakt.

Stats-inkomster (i millioner F. Mark).	Stats-utgifter (i mill. F. Mark).	Belopp af utskylder på hvarje person (i F. Mark).	Statsskuld (i mill. F. Mark).	Krigshär på Fredsfot i 1000-tal.	Örlogsflotta.	
					fartyg.	kanoner.
1,396	1,468	20,2	5,328	805	294	3,800
74	72	12,9	170	60	333	1,400
1,349	1,370	38,5	6,760	280	112	1,064
—	—	—	—	774	—	—
2,084	2,081	55,6	15,208	404	473	7,747
286	335	18,0	1,275	150	144	1,742
584	584	35,8	3,660	236	118	1,298
1,750	1,650	60,3	19,975	213	628	12,000
556	556	28,3	1,074	212	85	462
669	873	30,7	4,800	222	106	1,468
51	51	30,0	236	16	88	819
116	113	26,7	825	31	36	355
97	97	20,2	716	67	—	—
25	24	18,9	180	12	32	182
19	19	7,5	3,7	—	—	—
76	77	39,5	177	26	—	—
216	216	58,5	2,120	61	154	2,150
161	156	32,9	626	74	—	—
36	36	20,7	160	28	—	—
24	24	25,0	97	—	—	—
35	34	24,4	228	8	—	—
50	50	21,3	247	25	—	—

Staternas ordningsnummer efter arealen.	Staternas ordningsnummer efter folkm.	Staternas namn.	Areal (i geogr. qu.mil).	Folkmängd i 1000-tal.	Folktäthet (på hvarje g. qu.mil).
22	25	Mecklenburg-Schwerin	244	552	2,263
23	24	Kyrkostaten	214	700	3,271
24	23	Kurhessen	174	745	4,279
25	22	Storhert. Hessen	157	880	5,609
26	27	Oldenburg	114	301	2,642
27	26	Nassau	85,5	468	5,476
28	28	Braunschweig	67	292	4,367
29	29	Sachsen-Weimar	66	280	4,244
30	37	Mecklenburg-Strelitz .	49	99	2,001
31	31	Anhalt	48,2	193	3,998
32	32	Sachsen-Meiningen . .	45	178	3,957
33	33	Sachsen-Coburg-Gotha.	35,8	164	4,591
34	34	Sachsen-Altenburg . .	24	141	5,910
35	35	Lippe-Detmold	20,6	111	5,409
36	42	Waldeck	20,3	59	2,905
37	40	Schwarzburg-Rudolstadt	17,4	73	4,222
38	41	Schwarzburg-Sondershausen	15,6	66	4,156
39	39	Reuss, yngre linien . .	15	86	5,765
40	45	Schaumburg-Lippe . .	8,5	31	3,898
41	44	Reuss, äldre linien . . .	6,8	43	6,459
42	30	Hamburg	6,4	229	35,928
43	43	Lübeck	5,9	50	8,463
44	36	Bremen	3,5	104	29,740
45	47	Liechtenstein	2,9	7	2,465
46	38	Frankfurt am Main . .	1,8	91	50,655
47	46	San Marino	1,1	8	7,272
		Hela Europa	**181,120**	**286,150,000**	**1,580**

Anm. Ofvanstående uppgifter gälla i allmänhet blott de Europeiska besittningarna, med undantag af Rysslands och Turkiets finanser, hvilka icke finnas angifna särskildt för Europa, utan gälla äfven besittningarna i andra verldsdelar. I Ryska rikets statsinkomster m. m. inga icke Polen och Finland.

II. Tabell öfver de förnämsta Europeiska staters handelsflottor och handel.

	Staternas namn.	Handelsflotta (i 1000-tal Engelska Tons).	Export (i mill. F. Mark).	Import (i mill. F. Mark).	Hela Handelsomsättningen (i mill. F. Mark).	Belopp af omsättningen på hvarje innevånare (i F. Mark).
1	Ryssland (med Finland)	295	651	659	1,310	17,2
2	Sverige och Norrige .	903	209	247	456	79,7
3	Österrike	314	881	675	1,556	44,4
	(Tyska Zollverein . .	585	1,309	1,487	2,796	79,8)
4	Frankrike	985	2,642	2,426	5,068	135,2
5	Turkiet	170	350	400	750	47,0
6	Spanien	395	288	436	724	44,4
7	Storbritannien	5,327	4,900	6,200	11,100	382,7
8	Preussen	382	ingår i	Zoll-	verein	—
9	Italien	682	434	777	1,211	55,6
10	Danmark	139	63	110	173	101,7
11	Portugal	85	86	157	243	55,9
12	Grekeland	275	52	71	123	93,1
13	Schweitz	—	616	434	1,050	414,3
14	Nederländerna	510	879	920	1,799	487,5
15	Belgien	27	534	616	1,150	235,1
16	Hamburg	239	—	1,430	—	—
17	Bremen	206	245	268	513	—
18	Lübeck	12	—	125	—	—

III. Tabell öfver verldsdelarnes areal o. befolkning.

Verldsdelarnes namn.	Areal (i g. qu.mil).	Procent af hela jorklotets fasta land.	Folkmängd (i millioner).	Procent af hela jordens folkmängd.	Folktätheet (på hvarje qu.mil).
I. Europa	**181,000**	7,4	**286**	23,1	**1,580**
deraf: större insjöar .	2,100				
II. Asien	**785,000**	32,3	**780**	62,8	**993**
deraf: större insjöar .	4,493				
„ Arabien	48,000		7		147
„ Persien	26,450		10		384
„ China	231,000		400		1,731
„ Turkiets besittn.	31,000		16		516
„ Rysslands „	270,000		8		29
„ Englands „	45,000		138		3,066
III. Afrika	**545,000**	22,4	**100**	8,1	**183**
deraf: större insjöar .	1,567				
„ Aegypten	8,370		5,5		657
„ Tunis	3,700		0,8		216
„ Tripolis	14,000		1,5		107
„ Englands besittn.	6,150		1		162
IV. Amerika	**750,000**	30,9	**73**	5,9	**97**
deraf: större insjöar .	5,732				
„ Förenta Staterna	132,630		31,4		236
„ Mexiko	45,000		8,2		182
„ Brasilien	147,600		8		54
„ Bolivia	30,000		2		66
„ Peru	24,000		2,5		104
„ Chile	5,458		1,7		311
„ La Plata staterna	25,500		1,2		47
„ Englands besittn.	29,000		4,5		155
V. Australien	**170,000**	7,0	**2**	0,1	**11**
Summa	**2,431,000**	**100**	**1,241**	**100**	

Då ifrån hela jordklotets areal, 9,216,000 g. qu.mil, afraknas fasta landet med 2,431,000 eller 26,$_2$%, så aterstar för vattnet en yta af 6,785,100 eller 73,$_7$%.